Леґіон імени Симона Петлюри — Антикомуністичне Об'єднання Кол. Військовиків Сов. Армії
Ukrainian Antikommunistic Organization of former soldiers and officers of the Soviet Army

ШТУРМ

Військово-політичний журнал ЛЕҐІОНУ імени СИМОНА ПЕТЛЮРИ

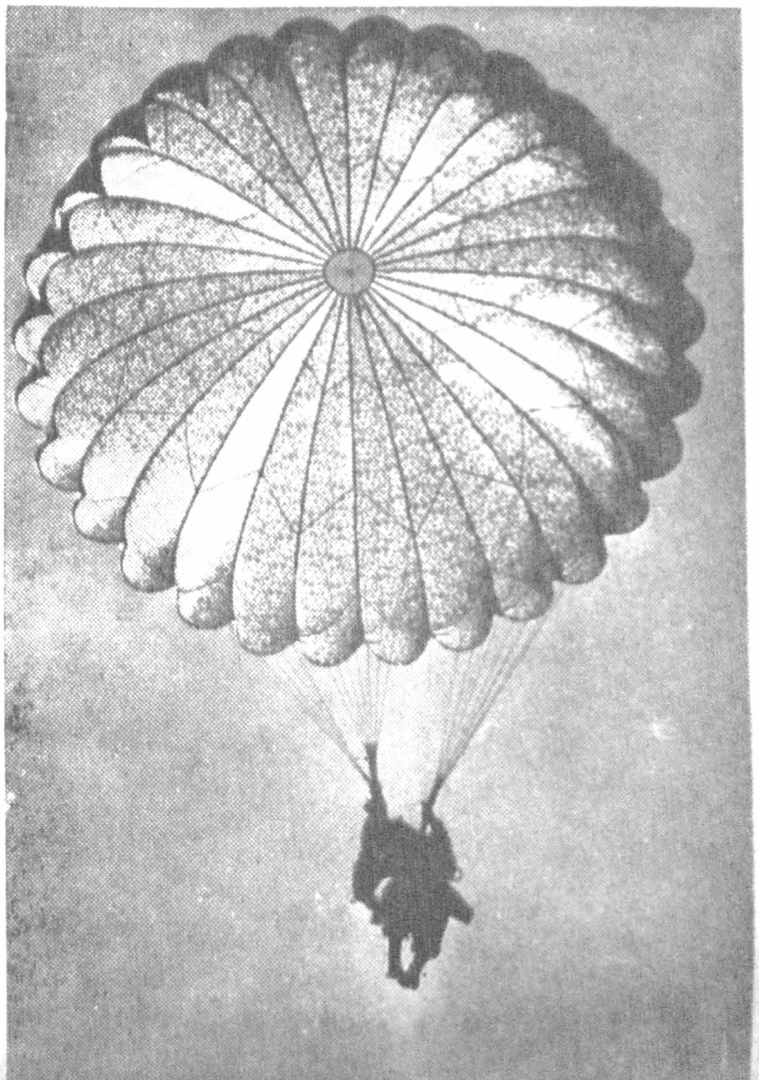

рудень 1954, ч. 6-7 (14-15) ❖ Рік видання 3-й

Нижче друкуємо текст відомої пісні про Ю. Тютюнника, покладеної на музику Г. Китастим і співаної Капелею бандуристів ім. Т. Г. Шевченка та записаної на плити.

Пісня про Ю. Тютюнника

В гарматнім диму розкотилися лупи
І вихор степами гуде.
Піднявся, як сокіл, кружляє Тютюнник —
Тютюнник на Київ іде.

Напоїмо коні із синього Дону,
Самі нап'ємося з Дніпра.
У Київі ворог від жаху холоне,
Героїв чекає сестра.

Тримайтесь герої! За нас Святий Юрій
У тяжкім нерівнім бою!
Послав нас до бою гей Симон Петлюра
Боротись за матір свою.

В нерівнім бою одгреміли гармати,
Підкови в степах прогули.
Героїв походу одплакала Мати,
Що як грізний вихор пройшли.

Гей прийде пора і година розплати
На ворога нагло впаде —
З мільйонами встане і в Київ карати
Тютюнник з Сибиру прийде.

Текст І. Багряного

Леґіон імени Симона Петлюри — Антикомуністичне Об'єднання Кол. Військовиків Сов. Армії
Ukrainian Antikommunistic Organization of former soldiers and officers of the Soviet Army

ШТУРМ

Військово-політичний журнал ЛЕҐІОНУ імени СИМОНА ПЕТЛЮРИ

II-ий З'їзд Краєвої Організації Леґіону Симона Петлюри в Бельгії

5. вересня ц. р., в Льєж — Бельгія, відбувся 2-ий З'їзд Краєвої Організації Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії — Леґіону Симона Петлюри. Перед початком з'їзду відправлено, в місцевій УАПЦеркві, молебень за здоров'я учасників з'їзду і за успіхи його праці. Молебень відправив Настоятель льєжської Парафії УАПЦеркви о. Тимофій, в супроводі церковного хору, під керівництвом пана І. Булиги.

Рівно о 11 ій год. 30 хв, Голова Краєвої Організації ЛСП — Капітан Ф. Баланюк відкриваючи з'їзд, просив ушанувати пам'ять, українських героїв, що полягли в боротьбі з московсько-комуністичними імперіялістами, та недавно відійшовшого від нас на вічний спокій Світлої Пам'яти Митрополита УАПЦ Полікарпа і Світлої Пам'яти Президента УНР А. Лівицького. З'їзд вшановує Їх Пам'ять вставанням і хвилинною мовчанкою.

Після цього керівник Краєвої Організації ЛСП вітає присутніх гостей і учасників з'їзду та пропонує обрати президію з'їзду. До призидії обираються: колишній військовий моряк з Балтики п. Скляр Василь — (Голова з'їзду), колишні військовики — пп. Штанько Василь, Проскурня Григорій і Кирейко Віктор. До Почесної президії запрошено голову Головної Військової Управи ЛСП В. Григоренка, настоятеля УАПЦ о. Тимофія, представника від колишніх вояків армії УНР п. сотника Бидовського Трохима, від Головної Управи СУБ-у п. І. Левко та від Союзу Укр. Робітників в Бельгії п. Сташківа.

З'їзд розпочав свою працю читанням письмових привітань, що надійшли від братніх краєвих організацій Л.С.П. і від ЦК УРДП, та вислухав усні привітання від представників українських організацій в Бельгії, які запрошені були до Почесної Президії.

Від Головної Військової Управи Леґіону Симона Петлюри, теплими словами, привітав З'їзд її голова п. В. Григоренко. Гучними оплесками зустріли гості і учасники З'їзду привітання від письменника Івана Павловича Багряного, передане через п. В. Григоренка

Ділова частина З'їзду продовжувалась доповіддю голови Військової Управи ЛСП В. Григоренка, на тему — „Сучасний міжнародній стан й чергові завдання Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії — Леґіону Симона Петлюри". Позатим з'їзд заслухав звітну доповідь голови Краєвої Організації Леґіону в Бельгії п. Ф. Баланюка.

В своїй доповіді, п. В. Григоренко зробив аналіз сучасного стану взаємовідносин між Західно-демократичним і комуністичним світами, підкреслюючи доброзичливість першого і аґресивність другого. Доповідач зазначив, що ніякі конференції і ніякі інші заходи, що їх заініційовують вільнолюбні Сполучені Штати Америки та інші демократичні країни західного Світу, — не зупинять московсько-комуністичний імперіялізм від аґресивних дій, бо вони виходять з прямих завдань комуністичної ідеології — опанувати весь світ. Сучасний московсько-комуністичний імперіялізм можно зупинити лише силою, але такою, щоб могла нанести йому остаточний смертельний удар.

Обгрунтувавши неминучість 3-ої Світової Війни, доповідач підкреслив, що вона буде тим фахтором, який прискорить революційно-визвольну боротьбу поневолених народів, зокрема, прискорить боротьбу українського народу, в якій Українська політична еміґрація могла б відограти важливу ролю, коли б вона була національно об'єднана і скоасолідована в єдиному політичному центрі, яким є сьогодні Українська Національна Рада.

Далі доповідач зупинився на чергових завданнях Леґіону Симона Петлюри, як в галузі психологічної війни, проти московського комуністичного імперіялізму і антикомуністичної пропаґанди в рядах Совєтської Армії, так і в галузі організаційній, політично-виховній, військово-освітній і.т.д.

Голова Головної Військової Управи зазначив, що саме по собі існування Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії, про яке знають по той бік „Залізної заслони", психологічно впливає на совєтського вояка і він так чи сяк реаґує на це. Існування нашого Об'єднання, — говорить доповідач, — не може не викликати злоби і ненависти у ворога-окупанта і він робить заходи, щоб усеможливими способами нас компромітувати перед західно-демократичним світом і серед української політичної еміґрації. Для цього він має широко-розгалужену агентуру, у формі

компартій, з доданими до них зв'язковими МГБ і сліпими, а може і зрячими поплентачами цих агентур, з числа еміґрантів. Доповідач звертає увагу членства Леґіону на потребу зосередження національної пильности проти дій ворога, та вважати, щоб до Леґіону не пролізли ворожі елементи.

Звітна доповідь Голови Краєвої Організації Леґіону Симона Петлюри в Бельгії, п. Баланюка, була насичена цифрами і фактами практичної діяльности Краєвої Організації за час від І-го до ІІ-го З'їзду. Військова Управа в цілому і поодинокі відділи її працювали в напрямку розбудови Леґіону, популярізації його ідей, в широких шарах української еміґрації і переведення практичної роботи, як в галузі антикомуністичної пропаґанди по той бік „залізної заслони" (через Головну Управу), так і в ділянках військової і політичної підготовки та організаційного і ідеологічного скріплення Об'єднання. Голова Краєвої Організації п.Ф Баланюк сказав, що його звіт доповнять керівники відділів Краєвої Управи ЛСП, котрі так само звітуватимуть перед З'їздом.

Керівних Організаційного Відділу п.І.Курав ський, в своєму звіті подав цифри росту Краєвої Організації Леґіону за звітний період, зазначивши, що Організація зростала, але й разом з тим зменшувалась за рахунок людей, котрі виїздили до заокеанських країн. Були й випадки виключення з організації за порушення дисципліни.

Керівник Ідеологічно-пропаґандивного Відділу п. Г. Плаксій висвітлив працю Краєвої Організації в галузі політичної освіти членства й в галузі пропаґанди, подавши цифрові дані про кількість переведених лекцій на політично-освітні теми.

Керівник Відділу Бойової Підготовки п.Я. Пондарчук розказав про переведену роботу в напрямку бойової підготовки членства ЛСП. Було уділено увагу головно теоретичному вишколу вояка за певною програмою. Керійник цього Відділу підкреслив велике зацікавлення нашого вояцтва такою підготовкою, і накреслив плян дальшої праці в цій ділянці.

Керівник Фінансового Відділу п.Ф. Титянечко зробив звіт про фінансовий стан, Краєвої Організації.

На з'їзді звітували також — голова Контрольної Комісії п В. Кирейко і голова Суду Військової Чести п.О. Скаба. Голова Контрольної Комісії зазначив, що контролею стверджуються всі прибутки й видатки Краєвої Організації як такі, що відповідають дійсному станові і не виходять за рамки затвердженого кошторису. Діловодство Краєвої Організації ЛСП провадиться задовільно.

До Суду Військової Чести вплинула лишень одна заява. Це свідчить про те, що в Краєвій Організації панує спокій і ділова атмосфора.

2-ий З'їзд Краєвої Організації схвалив резолюції по всіх доповідях і звітах, що будуть опубліковані в журналі „ШТУРМ".

З'їзд обрав нові керівні органи Крайової Організації, а саме: Військову Управу, Контрльну Комісію і Суд Військової Чести.

Останнім питанням порядку денного З'їзду було схвалення „Послання до вояка Совєтської Армії", яке буде передано по радіо і розповсюджено, у формі летючок, в місцях розташування совєтських військ Східньої зони Німеччини і Австрії. З'їзд схвалив привітання від Краєвої Організації ЛПС для пана Президента УНР доктора Степана Витвицького, для Президії і Виконавчого Органу УНРади та для Короля і уряду Бельгії.

ІНФОРМЦІЙНЕ БЮРО КО ЛСП В БЕЛЬГІЇ

РЕЗОЛЮЦІЯ

2-го З'їзду Краєвої Організації Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії — Леґіону Симона Петлюри в Бельгії.

Заслухавши та обговоривши доповідь голови Головної Військової Управи Леґіону Симона Петлюри В. Григоренко на тему — Міжнародній стан в світі і чергові завдання ЛСП та звітну доповідь голови Військової Управи Краєвої Організації Леґіону Симона Петлюри в Бельгії Ф.Баланюка, — 2-гий З'їзд констатує:

1. Поширення й поглиблення протиріч між західно-демократичним світом з одного боку і комуністичним бльоком з другого, неминуче приводить до вибуху 3-ої світової війни, бо большевицька імперія поширила свої володіння за рахунок поневолення центрально-европейських народів і народів Азії та цим зміцнила і збільшила свій військовий потенціял, стала водночас погрозою для всього світу. До того ж невиразна, а іноді невдала політика західньо-демократичних країн, у національному питанні, у питанні поневолених московсько-комуністичною імперією народів, а особливо народів Совєтського Союзу, приводить до ще більшого скріплення цієї імперії і комуністичного руху взагалі. А цим самим знижується морально політичний потенціял внутрішніх, революційно-визвольних сил поневолених народів.

II. Третя світова війна, що швидко наближається, може бути виграною чи програною, західно-демократичними країнами, в залежності від їхньої політики, щодо поневолених народів і особливо щодо підтримки Великого Українського народу, який не припиняє визвольної боротьби проти московсько-комуністичної імперії і є форпостом всіх інших поневолених народів.

Після невдалого закінчення берлінської і женевської конференцій, помічаються деякі зміни в поглядах на зовнішню політику в західньо-демократичних країнах, появились здорові думки-заміни політики „стримування" політикою „визволення" поневолених народів. Це безперечно скріплюватиме позиції демократичного заходу в майбутній війні, але це ще не все, щоб забезпечити перемогу. Потрібна виразна й рішуча політика у національному питанні, з боку західніх демократій.

III. Справа української самостійної державности вирішуватиметься багнетами самого українського народу, одягненого в сіру совєтську шинелю. Він поверне зброю проти окупанта московського комунізму і всіх інших імперіялістів, які пробуватимуть посягнути на суверенні права українського народу. Успіхи української революційно-визвольної боротьби, під час III-ої Світової Війни, будуть залежати від політичної підготованости українського народу, особливо тієї його частини, що носитиме і володітиме зброєю — саме тієї його частини, яка перебуватиме в Совєтській Армії на фронті і запіллі ворога.

IV. Українська політична еміґрація, якщо вона буде сконсолідована і організована на боротьбу проти ворога, зможе відограти велику, належну їй ролю в політичній і моральній підготові українського народу до прийдешніх подій, що наступлять з моментом виникнення III-ої світової війни.

V. Головну ролю, в цій підготові, повинно відограти Антикомуністичне Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії-Леґіон Симона Петлюри.

Звідси випливають такі основні, чергові завдання Леґіону в цілому і Краєвої Організації в Бельгії:

1. Активізація психологічної війни проти московсько-комуністичної імперії з позицій Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії і поруч з цим підсилення антикомуністичної пропаґанди в рядах совєтської армії силами і засобами цього об'єднання.
2. Пересилання, ефективним способом інформацій на той бік залізної заслони про життя і діяльність Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії.
3. Підготова військово-політичних організаторів і пропаґандивних сил Антимомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії для революційно-визвольної боротьби під час війни.
4. Виготовлення та видання відповідної антикомуністичної, з національно-визвольним змістом, пропаґандивної літератури, для розповсюдження її серед військових з'єднань Совєтської Армії, під час війни.
5. Підготова до реорганізації Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії, з тим, щоб воно було, на початку війни, перетворено в бойову одиницю Української Національно-визвольної Армії — в Бойовий Леґіон Симона Петлюри.

Виходячи з цих чергових завдань, 2-ий З'їзд Краєвої Організації Леґіону Симона Петлюри. Ухвалює:

1. Зобов'язати всіх членів і просити всіх прихильників Леґіону Симона Петлюри прийняти активну участь в психологічній війні проти московсько-комуністичного імперіялізму і в антикомуністичній пропаґанді, в рядах Совєтської Армії, в спосіб виготовлення кожним членом і прихильником Леґіону відповідних матеріялів, що могли б бути використані для складання статей, спогадів, відозв, закликів, проклямацій, листів до вояків Совєтської Армії, брошур, плякатів, карикатур і т. д.
2. Вітати ініціятиву Головної Військової Управи і Військової Управи Краєвої Організації Леґіону в Бельгії, про створення при Головній Військовій Управі Штабу військового і Штабу Психологічної Війни та Антикомуністичної пропаґанди, в рядах Совєтської Армії.
3. З метою мобілізації фінансових засобів, для провадження психологічної війни і ведення антикомуністичної пропаґанди в лавах Совєтської Армії, зобов'язати всіх членів Леґіону своєчасно сплачувати членські внески і просити прихильників Леґіону збільшити свої добровільні вкладки на фонд пропаґанди і пресовий фонд Леґіону.
4. Вітаючи поставу Головної Військової Управу Леґіону в справі унезалежнення від чужинецьких впливів антикомуністичної української пропаґанди, і створення, для цієї мети свого власного фонду, в спосіб випуску і реалізації „Великої книжкової льотереї ЛСП", — зобовязати всіх членів і просити всіх прихильників Леґіону прийняти активну участь в реалізації цієї льотереї, як своїм прикладом, придбання льотерейних квитків,, так і розповсюдження їх серед широких кіл української еміґрації.
5. У зв'язку з посиленням діяльности московсько-комуністичної агентури на заході, і її намаганнями очорнювати і копромітувати українську політичну еміґрацію, щоб вона не була спроможня до боротьби, — зобовязати всіх членів і просити усіх прихильників Леґіону посилити національну пильність супроти ворога, щоб до рядів Леґіону не проникали ворожі елементи.
6. **Ураховуючи потребу активізації діяльности Українського Державно-Політичного Центру, уділяти йому, силами Леґіону, всебічну моральну й матеріяльну підтримку.**

Підкреслюючи конечну необхідність об'єднання усіх українських політичних організацій навколо Єдиного Українського Державно-Політичного Центру, — всіляко підтримувати ідею консолідації, що її намагається здійснити Українська Національна Рада.

7. З метою ширшої розбудови Антикомуністичного Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії, посилити роз'яснюючу роботу серед українських вояків, що ще не охоплені Леґіоном і серед ширшого українського громадянства на еміґрації, в напрямку помноження рядів Леґіону за рахунок патріотичної і національно свідомої його частини.

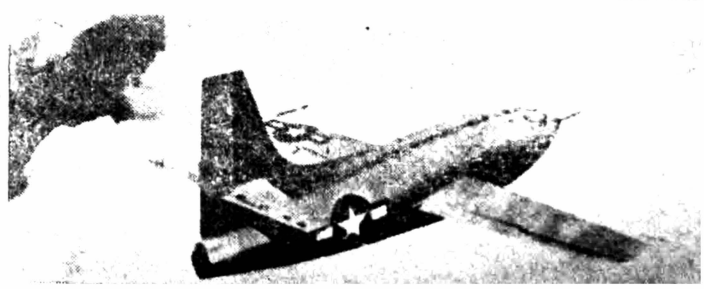

До совєтського вояка, — наше дружнє послання

Дорогий наш товаришу в совєтській шинелі! Безіменний Товаришу! Друже і земляче!

До Тебе, ми Твої товариші по зброї, Твої земляки й друзі, такі самі, як і Ти сини нашої поневоленої Батьківщини-України, промовляємо, з далекої від Тебе, Бельгії. Почуй наш голос, голос що виривається з тисяч грудей щирих і відданих патріотів нашої Батьвкщини, відвертих анткомуністів, — колишніх військовиків Совєтської Армії, а у майбутньому — Твоїх товаришів у боротьбі з московсько-комуністичним імперіялізмом.

Як і Ти, почують його мільйони вояків Совєтської Армії, почують його наші батьки, матері, брати й сестри, що перебувають тепер в московсько-комуністичній неволі. Почують наш голос і комісари та політруки, і вони скажуть Тобі й Твоїм товаришам, що ми зрадники, запроданці, буржуазні націоналісти, що готують для народів Совєтського Союзу нове ярмо, нову неволю.

Але Ти їм не повіриш, Дорогий товаришу і земляче. Ти їм не повіриш, бо вони Тобі не раз і не два говорили неправду про „совєтський рай під сонцем сталінської конституції", про той „рай", котрий Ти випробував на своїй власній спині, в колгоспній і стахановській неволі. Вже гіршого ярма, як колгоспна панщина на селі й стахановська-рабська праця у місті, наша багатострадальна Відчизна-Україна не бачила, навіть у часи розгулу найбрутальнішої царсько-російської деспотії.

Ти їм — комісарам і політрукам не повіриш, що ми зрадники й запроданці! І не вір їм, бо на те вони комісари та нате вони політруки, щоб Тобі неправду говорити. Не вір їм, бо вони й самі не вірять в те, що говорять. Не вірять, бо бачуть навкруги себе ту саму неволю, яку й Ти бачиш на власні очі і відчуваєш на власній шкірі.

ДРУЖЕ І ТОВАРИШУ!

Ми, як і Ти, в огні й бурі 2-ої світової війни, сходили широкі степи України, Білорусі та Росії. Були на високих горах Кавказу і Карпат, захищаючи „родіну" від навали гітлерівських орд. І, захищаючи, знали й бачили, що не було, унас з Тобою, що захищати. Не було потреби захищати ту тюрму народів, що зветься СССР, в ній бо „кругом тяжка праця і неволя, ніколи й помолитись не дадуть" (Т.Г. Шевченко) Ми, згадали всі шкоди і кривди, заподіяні нашому народові і бачили останню кривду, що її чинили сталінські опричники, здійснюючи його наказ про перетворення України в спалену землю. Ми бачили на свої власні очі, як московсько-комуністичні наїздники палили хліб на полях України, щоб не лишився він українським селянам. Бачили, як висаджували в повітря фабрики і заводи, щоб не залишити їх українським робітникам. Бачили нашу спалену землю, допалювану гітлерівськими наїздниками. Бачили і сказали: ГОДІ! Годі проливати козацьку кров за ката Сталіна і його опричників!

І, сказавши Годі!, — ми зводилу бій з обома наїздниками на нашу землю — московсько-комуністичним і з гітлерівсько-фашистівським.

СИНУ ТРУДОВОГО НАРОДУ ОДЯГНУТИЙ В СІРУ СОВЄТСЬКУ ШИНЕЛЮ!

Ми знаємо, що під Твоєю солдатською шинелею, б'ється щире серце людини. Воно б'ється так само, як билося тоді. коли горіла наша земля, коли завивали „катюші", коли біля нас падали забиті й поранені, наші з Тобою, побратими й товариші, коли лунав суворий наказ: „Вперьод". І ми йшли вперед, ішли, не зупиняючись аж до Берліну, Відня і Праги. А потім йшли далі на захід — в демократичний світ, щоб вільнолюбним народам розповісти про всі страхіття московсько-комуністичного деспотизму і підготуватись до майбутньої революційно-визвольної боротьби проти московсько-комуністичного імперіялізму, в якій Ти, Дорогий вояче, візьмеш бойову участь.

Тому не вір неправді, що виходить з уст комісарів, політруків і партробітників. А вір нашому слову, бо воно чисте і правдиве, як чиста і правдива сльоза твоєї матері, що плаче від тяжкої праці, від голоду та холоду в колгоспній неволі. Вір в майбутню перемогу свого народу і всіх інших поневолених народів. Будь готовий до боротьби. Для цього вивчай військову науку і техніку, щоб застосувати її проти ворога всього людств — комунізму.

БРАТЕ І ЗЕМЛЯЧЕ!

Ми, колишні військовики Совєтської Армії, що об'єднані в Леґіон імени Симона Петлюри, відбули свій другий з'їзд у Бельгії 5-го вересня ц.р. і на цьому з'їзді і Тебе згадали, наш Дорогий брате і земляче, та пересилаємо Тобі, з цього з'їзду, наші дружні і чистосердечні поздоровлення, привітання та побажання. Бажаємо Тобі бути готовим до боротьби, з ворогом-комунізмом, що гряде.

До скорого побачення, в рядах борців за визволення нашої Матері-України.

Українське Антикомуністичне Об'єднання Колишніх Військовиків Совєтської Армії в Бельгії.

Схвалено 2-м з'їздом 5 вересня 1954 року, Льєж-Бельгія.

З новин військової науки

Проблеми модерної піхотної дивізії

Під таким заголовком появилася в листопаді місяці м. р. стаття Скоттера в англійському „Jorirnal of the Royal Service Institution", яку тепер підхопила американська „Militery Revier" і нарешті німецька, "Deutsche Soldaten Zeitung". Питанням модернізації піхотної дивізії займаються вже від довгого часу західні генеральні штаби. Досвід другої світової війни і війни в Кореї внесли деякий пролам в традиційні світогляди.

Майор Скоттер, що командував сотнею в останній війні в Бірмі, подає в своїй статті досить цікаві думки щодо модернізації піхотних частин, які в майбутньому мусіли б бути більш рухливими, пристосованнішими і з більшою силою вогню.

Перевантаженність армії багатьма транспортовими засобами робить її нерухливою і тому вже від двох років обмірковуються питання в справі зменшення допомогової служби. Все ж так, як тепер організовані польові військові частини, дуже важко знайти шлях, щоб по суті зменшити допомогову службу. На думку майора Скоттера розв'язка цієї проблеми взята з фальшивого кінця і тому він вважає, що на часі стоїть питання перевірки загальної організації і придивитися де лежить розв'язка. Це значить, що вже є на часі піддати перевірці бойові частини і встановити чи вони добре зорганізовані для модерної війни. Організація і формування кожної бойової одиниці мусять провадитись під оглядом покращання можливостей в здібності до пристосування, а також встановлення способу найкращого використання постачальних частин для підтримки бойових одиниць.

Рій і його сила вогню

В своїй книзі „Männer im Feuer" — бригадний генерал С.Л.А. Маршал по довгих дослідах над витримкою солдатів в бою під час останньої війни, прийшов до досить хвилюючих висновків. Люди, що знаходяться в бойовій дії в напрямку ворога лише на 15-20% дійсно використовують свою зброю. Це число розповсюджується тільки на частини, що знаходяться в бік ворога, але не на резервові чоти і резервові сотні. Натомість зустрічаються факти, що частина людей, які дійсно б'ються, коли їх розподілити в малі підрозділи по 4-5 чоловік досягає 100% використання зброї бо на них впливає приклад їхнього командира і під його впливом вони хоробріють. Частина людей, що не приймають участи в бою, буде завжди більша коли рої складаються з більш, як 10 чоловік. Через це, на думку майора Скоттера, рої мусять складатися не більш, як з 5-6 чоловік в кожному, що мали б на озброєнні легку автоматичну зброю і гвинтівку. В останню війну сила роїв в його сотні складала часто 5 чоловік, при чому без помітного зменшення сили вогню, але дуже помітним підвищенням рухливости і швидкости в бою, а це провадило до покращення контролі з боку роєвого. В війну чотовий мусить часто призначати 4-5 чоловік в розвідку, для флангової оборони, для варти, або інших завдань. З роями в 10 чоловік він мусить для таких завдань ділити рої на групи по 5 чоловік і такі одиниці ставити під командою старшого.

В обороні, особливо при великій фронтовій ширині, чотовий мусить часто ділити рої, щоб свій відтинок прикривати вогнем. Не рідко буває так, що 10 чоловік в одному місці не завжди потрібно ставити, тому приходиться ділити рій на дві групи по 5 чоловік, під двома командирами. Малі рої можуть легко пристосовуватися до місцевости і покращувати можливість безперебійно тримати відтинок під обстрілом. В наступі, малі компактні рої під командою свого командира, можуть легко проникати в вороже розташування і втримувати розмах наступу.

Завданням наступаючого рою є спрямувати найбільший вогонь на ворога і цим його вищити. В наступі рахують силу вогню, а не кількість людей. Для чого ж тоді потрібні неповороткі рої з великим числом людей, коли меньший рій розвине таку ж саму силу вогню, як і великий. Коли великий рій змушений йти в прикриття від ворожого вогню, то це означає, що третя частина чоти виходить тимчасово з строю. Отже ці останні міркування, привели майора Скоттера дати свої пропозиції щодо реорганізації чоти.

Чота

Сучасна чота складається з трьох роїв, кожний з 10 чоловік і з чотових мінометчиків і проти — панцерної оборони. На думку майора Скоттера слабкість цієї, можливо найважливішої, боєвої одиниці є та, що така її організація не дозволила чотовому найдоцільніше використати цих 30 чоловік, Коли два рої залягли в бою на передовій лінії наступаючої чоти, до розпорядимости командира чоти лишається тільки один рій з яким він може зрушити наступ. Коли ж і цей рій командир чоти включить у бій і не зрушить наступу, то йому лишається тільки один вихід: викликати другу чоту на підмогу, а це звичайно зв'язано з відповідною втратою часу.

В обороні з двома роями по 10 чоловік, командир чоти завжди перебуває в труднощах, щоб ці рої пристосовати до місцевости під прикриттям трьох легких кулеметів, не кажучи вже про труднощі досягнення відповідної глибини розташування. Майор Скоттер подає пропозиції створити піхотну чоту з 5 роїв, кожний з 5 чоловік і з допоміжною зброєю, що була до цього часу. Вигода такої організації полягає в тому, що тут досягається значне збільшення рухливости і дає командирові чоти багато більшу волю для його ініціятиви, а особливо дає значний приріст сили вогню. Дальша вигода, що не є такою помітною, є та, що досягається швидша заміна солдат повноцінними бійцями, бо вони швидко вростають в свої одиниці.

Єдина проблема, що не завершує цієї реорганізації, це постачання боєвих припасів, особливо магазинів для кулеметів. Ця трудність буде до певного ступня переможена з введенням нової легкої зброї. Легко-кулеметні підрозділи з новою зброєю в малих роях, будуть менше обтяжуючими.

Сотня

Пропонована реорганізація передбачає заощадження на 5 чоловік в чоті. Для піхотної сотні все ж пропонує майор Скоттер маленьке побільшення особистого складу. Під час останньої війни в Бірмі майор Скоттер командував стрілецькою сотнею, що складалася з чотирьох чот. Правда він вважає, що природа цієї країни і особливі обставини, були винятковими, все ж такий склад був дуже успішним. Чотири чоти легкі до керування, вони дають командирові сотні, як в наступі так і в обороні незрівнянно більшу можливість пристосування і не потребують збільшення складу сотні. П'ять чот на його думку — багато. Існує думка, що командир сотні сидить десь по заду і керує сотнею радіоз'язком. Дійсність все ж підтверджує, що командир сотні перебуває в більшості випадків при своїй передній чоті для найбільшого впливу на свою сотню. При

такій умові не завжди є можливим керувати п'ятьма чотами. Через це пропозиції Скоттера полягають в тому, щоб стрілецьку сотню творити з чотирьох чот, кожна з п'яти роїв. Це дасть для кожної сотні побільшення на 16 чоловік.

Курінь

Теперішній склад куреня з чотирьох стрілецьких сотень і одної сотні важкої зброї обтяжує його бути маневровим в бою, і через це Скоттер не подає жадних думок щодо його реорганізації. На військових підготовах, після війни, доведено було, що курені з трьох стрілецьких сотень не вистачальні. П'ять стрілецьких сотень на його думку будуть зменшувати рухливість і швидкість в бою. Думка про п'ять сотень і кожна з власною важкою зброєю, відмовившись від окремих важких сотень, на перший погляд ніби є привабливою, але у випадку потреби концентрації вогню важкою зброєю (ставка на важку зброю), ця думка не зовсім здорова.

ПОЛК І ДИВІЗІЯ

В останній стадії другої світової війни, німці іноді примушені були формувати в одну дивізію від п'яти до семи куренів, без полкових штабів. Така дивізія по алярму перекидалася з одного місця в інше, туди й сюди, і з блискавичною швидкістю застосовувалася в дію. Армійські корпуси, яким підлягали ці дивізії, були в стані далеко швидше ставити до поготівлі, як це могли робити англійці з своїми не поворотними дивізіями. З цього досвіду, на думку майора Скоттера, бригадні і полкові штаби є непотрібними перепонами в ланцюгу наказів, де даремно завантажено певну кількість офіцерів, солдат, машин і озброєння. Німці переконалися, що з погляду тактичного, наступ однієї дивізії може бути далеко успішнішим, коли курені будуть, без проміжних інстанцій безпосередньо керовані штабом дивізії. Це дає можливість швидше і дієвіше забезпечити протинаступ і перегрупування сил. Отже самі факти говорити про те, що від бригадних і полкових штабів треба відмовитися. Навіть коли брати до уваги тактичні переваги, то з ліквідацією полкового штабу, може бути заощаджено 130 офіцерів і салдат і 40 машин, не враховуючи службу зв'язку про яку буде йти мова далі. Тому в кожній дивізії буде заощаджено разом 390 офіцерів і солдат та 120 машин.

В такому випадку повстає питання кількома куренями в стані керувати штаб дивізії і з скількох куренів може складатися дивізія, щоб вона була найбільш боєздатною. Піхотна дивізія є базою тактичного планування і повинна бути так зформована, щоб вона могла пристосовуватися в різних умовах до кожного виду місцевости. Вона мусить бути в стані — власними засобами, довший час, бути в боєвому контакті з ворогом.

Коли ми говоримо про реорганізацію дивізії, тоді повинні спробувати досягти такого формування, яке уможливило б кинути на ворога такуж кількість курінів, як і допьогочасному формуванні, а крім цього ще викроїти резерви. Ширина фронту дивізії в наступі рідко буває більшою від чотирьох курінів. Те саме маємо, до певної міри і при обороні. Тому дивізія мусіла б складатися не менше, як з шести і не більше дев'яти куренів. Відмова від штабів звільнить від необхідности мати два вирівнюючих резервових курені. Майор Скоттер приходить до висновку, що дивізія повинна складатися з 7-8 курінів. Командир дивізії буде, очевидно, вважати за краще — 8 куренів. Чи в стані штаб дивізії керувати 8-ма куренями? При певних обставинах' наприклад, при тривалій обороні відповідь буде позитивна. Але Скоттер вважає, що для рухливих боїв краще, коли дивізія буде складатися з 7 курінів. Дуже важко твердо встановити, як повинен бути складений штаб дивізії, що буде керувати 7-ма куренями. Все ж існує така думка, що при такій побудові дивізія стане на багато маневровішою.

Важка зброя

Питання організації важкої зброї і підрозділів постачання для дивізії з 7-ма куренями, Скоттер не вирішує. Але той факт, що всі курені безпосередньо підпорядковані командуванню дивізії приведе до керування важкою зброєю і підрозділами постачання, та встановить її господарчу концентрацію і спосіб дії.

Танковий полк дивізії буде далі необхідною складовою частиною дивізії. Але ж нема такого полку, щоб йому був підкорений танковий відділ. Командир танкового полку, будучи окремою одиницею, буде в стані краще, як до цього, координувати свої дії при обороні дивізії. Як піхотинець, майор Скоттер стоїть проти зменшення числа гармат артилерії і зеніток і не бачить причин для їх скорочення. Батареї можуть далі підтримувати курені і кожний артилерійський полк буде діяти на відтинку того куріня, де він може найкраще його підтримати. Загальна організація буде координуватися через начальника артилерії тому, що загальний бій ведеться дивізією і начальник артилерії дивізії буде в стані краще контролювати артилерію і дієвіше концентрувати вогонь.

В дивізії з 7-ма куренями також і сапери не будуть більше сперечатись проти підпорядкування полковому управлінню. Централізація і контроля для саперного командира, внесла значне полегшення. Завдання саперів, хто знає чи будуть зростати, дивлячись з точки зору утримування шляхів. Сапери мусять зберегти свою попередню організацію. Служба зв'язку дивізії після ліквідації служби зв'язку полку, буде скорочена на 6 офіцерів, 200 солдатів і 55 авт. Коли навіть будуть залишені необхідні війська зв'язку для забезпечення взаємного зв'язку між куренями, включаючи телефоністів і моторизованих зв'язкових, то й тоді буде разом заощаджено дві зв'язкові чоти тобто 2 офіцери, 140 чоловік, 35 машин і додаткове заощадження через зменшення деяких зв'язкових одиниць.

Війська забезпечення можуть бути легко пристосовані до з'єднання з 7-ми куренів, бо їх система робить їх багато рухливішими. Отже ліквідація трьох полкових штабів і трьох піхотних курінів заощадить, щонайменше одну транспортову колону. Це є груба оцінка. Точні цифри можна тільки знайти через детальне вивчення і дослідження завдань і чисельности тонажу.

Висновки

Грубі підрахунки заощадження людського складу і транспорту для дивізії з семи курінів показують, що приймаючи до уваги її зменшення на два курені і в той же час незначне побільшення сили куріня, з новою організацією сотень (кожної з чотирьох чот), а також скорочення важкої зброї і частин постачання, буде в загальному зменшувати її склад близько на 2 200 офіцерів і солдат і 430 машин. Майор Скоттер без сумніву впевнений, що це число, після детального вивчення потреб важкої зброї і інших служб, ще більше буде зростати. Додатково буде заощаджена в значній кількости зброя і устаткування.

Нова дивізія буде рухливіша і, як довели німці, більш пристосованішою на різних відтинках місцевости. Легка автоматична зброя в чотах буде підсилювати вогонь на передовій лінії, а сила вогню артилерії залишиться рівною попередній. Сформована в такий спосіб дивізія, на думку майора Скоттера, під кожним поглядом буде легшою до управління. Централізована контроля всіх одиниць дивізії буде сприяти успішній концентрації і вкористанню її сили.

За „DSZ"

В БЕНДЕР

З минулого життя совєтскій армії

„Побєда за нами", але відступаємо...

(Розділ 17-й з ненадрукованої праці по англ. „Eighting for ithe Red Hell"

Пролежавши в шпиталі два місяці, я був посланий на кінцеву перевірку й після неї військовий лікар сказав мені:

— Рана твоя затяглася і, здається, твоя нога в порядку. Мусимо виписати тебе до дієвих частин. А якщо з твоєю ногою станутьcя якісь комплікації, ми заберемо тебе знову, для дальшого лікування...

І знову я став перед відкритою пащею м'ясорубки війни, яка молола мільйони подібних до мене, малих людей. Разом із сотками інших екс-пацієнтів я прибув до чарівного села Олександрівки, розташованого в семи кілометрах від Ворошиловграду. Тут нас зустріли офіцери Першого Окремого Моторизованого Полку. Я зголосився до своєї старої зброї і був призначений до гранометного батальйону, в системі цього ж таки полку.

Слідуючого дня, новоприбулих молодших командирів, було познайомлено з їхніми відділами і я дістав під свою комнаду дві гранометні групи. (Півчота)

— Товаришу лейтенанте, — запитав я свого командира, коли одного разу ми лишися самі. — Чи не виглядає це смішним, наш полк називається моторизованим, а я не бачу тут ні одного авта?

— Розумію, — відповів лейтенант. — Дійсно, в даний момент ми не маємо жадної машини, але згодом отримаємо по одній на півчоту...

За тиждень часу прибули авта. Більшість з них були совєтського виробу — „ЗІС-5" та „ГАЗ-27". Але справжню сензацію зробили великі американські грузовики, на радіяторах котрих ми могли читати латинський напис. "Ford" Поміж цими великанами стояли „Джіпи", котрих ми відразу охрестили „малютками". Тепер ми могли порівняти продукцію двох різних індустрій. „ЗІС"-и й „ГАЗ"-и виглядали дуже понуро, поруч цих нових, прекрасно виготвлених, „чужинців". Я знав, що кожний сержант тільки й думав про те, щоб дістати в своє посідання „Форда". Кожний бо з нас усвідомлював, що совєтська продукція, будь то чаренки, вельосипеди чи авта, були зроблені стахановськими методами, з наголосом на кількість, але ніколи на якість.

Коли я почув, що моя півчота мала дістати „Форда", я затавцював, як дитина. Не встигла машина в'їхати на подвір'я нашого постою, як я прилип до неї, як до нареченої. Всі вояки, мої півчоти, сміючись і жартуючи, дмухали на її радіятор, ніжно гладили її, а деякі, навіть обнімали. Тепер ми могли розпрощатися з проклятим маршуванням. Капіталістичний „Форд" створював нам комфорт.

На цей час загальне положення СССР помітно покращало. Політруки й комісари днями і ночами втовкмачували в наші голови нове гасло: „В цій боротьбі ми не є самі. З нами разом виступають Америка й Великобританія." І ніби в підтвердження цього, До Москви прибув Черчіль. З перших сторінок газет він посміхався привітно і ніби хотів сказати; „Ну, приглянься на мене уважніше. Чи я справді виглядаю таким страшним, як вам недавно говорили?" Жирні наголовки в газетах кричали на всі лади, що наші союзники пообіцяли те й те і нам нічого не лишалося, хіба що дивувалися з того, якто вчорашні „акули" тепер трактувались, як приятелі СССР?

З цього приводу, поміж вояками Червоної Армії, кружляло досить анекдотів, якими вони на свій лад коментували це несподіване „братерство" поміж СССР та Англо-Американським табором. Один з цих анекдотів, був такого змісту:

Під час одної конференції Черчіль звертається до Сталіна:

— Слухай, Йосипе, чи не забув, як під час інтервенції ти ледве не втопив мене в Чорному морі?

— Ні, не забув, — відповідає Сталін.

— Ти мусів би забути, — радить йому Черчіль. — Ми тепер друзі...

— А чи ти забув про це? в свою чергу — питає Черчіля Сталін.

— Так, забув...

— Зле зробив, констатує Сталін.

— Чому?

— Бо я завжди шкодую, що того разу тебе не втопив...

Одного сонячного ранку село Олександрівку привітали м'які звуки церковних дзвонів. Дзвони розливалися навколо так мило, що ми відчували, як наші серця наповнювалися спокоєм і радістю.

Та в одночас, були і приголомшені. На лицях де котрих виднівся переляк, так ніби на село налетіла сотня ворожих бомбардувальників. Багато бо хто з нас, дуже багато, ніколи не чув звуку дзвонів.

— Невже церковні дзвони? — запитували одні других.

— Певно, що так, — відповів наш політрук. — Чому ви так здивовані? Хіба в конституції СССР не записано, що совєтські громадяни мають свободу релігії? — вияснив він так впевнено, ніби й справді в СССР ніколи не були руйновані церкви й не переслідувалися священики. Ми дурнувато поглядали один на одного нічого не розуміючи. Але факт лишався фактом. Совєти відкрили церкви й змусили людей молитися в них за Сталіна, людину, яка ще не так давно наказувала перебудовувати святі місця в кінотеатри та зерносховища. Справді, тепер було дуже тяжко вгадати, до якого ще трюку вдадуться комуністи...

Не дивлячись на деякі поліпшення бойових якостей Червоної армії, німці продовжували посуватися вперед. На цей час вони вже зайняли Росу й просувалися на Воровіж. Ситуація на нашому відрізку фронту була більш, ніж критична. Вправо й вліво від нас німці швидко просунулись на схід і таким чином утворили черговий велетенський „мішок". Було ясно, що ми мусіли вдарити в один з німецьких флангів, або ж поспішно вискочити з цього мішка. Командування вибрало останнє. Перейшовши річку Донець ми скорим маршем відходили в напрямку річки Дону. На ранок, ми дійшли до великого села, поблизу Миллерово. Прихід ранку початий був тяжким налетом німецьких літаків. Колони нашого полку були доброю ціллю і німецькі летуни, не вагаючись, перетворили наш полк в скирти уламків і трупів. Солдати були деморалізовані, і тепер походили на групи малих бандитів, котрі, й здатні тільки вже, щоб утікати рятуючись, а чи зрадити і, навіть вбивати власних друзів.

Цивільне населення, переважно жінки й діти, ігноруючи небезпеку пікуючих літаків, штурмували чисельні товарові потяги, завантажені борошном, консервами й іншою поживою. Потяги були залишені напризволяще, залізнична колія, спереду була перерізана німцями, і вони не могли далі рухатись.

Цілковито дезорганізовані, ми минули Миллерово, і, розсипавшись, втікали, хто як міг, безконечними полями пшениці, яка даремно чекала жнив. На одній з вузьких польових доріг, нашій автомашині перегородив шлях стар-

ший лейтенант, в товаристві жінки, в однострої медсестри. Вони стояли посеред дороги з піднесеними до гори руками. Авто зупинилося, ледве не торкаючись їхніх ніг. Лейтенант, дістав з кобура пістоля і, саркастично посміхаючись підійшов до кабіни.

— Чи ви, хлопці, думаєте воювати, чи волієте прогулюватись цим автом мов на екскурсії?.. — запитав він командира нашої чоти, що переважно їздив нашим „Фордом".

— Чи ви управнені ставити такі питання? — відповів наш командир.

— Я — з артилерійського полку і нам невистачає муніції...

— А при чім тут ми? — запитав наш командир.

Старший лейтенант гикнув і тепер ми помітили, що він був п'яний.

— Я потребую це авто, щоб довезти стрільна, — сказав він авторитетно.

Всі солдати, що сиділи в кузові, почувши цю заяву старшого лейтенанта, відразу перейшли до переду й насторожилися. Ми могли для лейтенанта зробити все, але віддати йому нашого „Форда", було поза нашою уявою. „Форд" вже встиг доказати, що в цих обставинах, він був нашим надійним другом.

— Ви є п'яні, — пробував переконати ст. лейтенанта наш шеф, — я раджу вам більше не влаштовувати подібних сцен...

— Віддайте мені це авто! — в його голосі звучали суворість і настирливість. При цім, він підвів свою пістолю на рівень очей нашого командира. У відповідь, кілька вояків на авті, навели свої автомати на старшого лейтенанта. Пролунала черга і він повільно впав назад, втопаючи в золотавій пшениці. Жінка стрибнула до нього, а ми рушили, залишивши її ридаючу над тілом свого друга..

З приходом ночі колони різних частин замаскувалися, розкинулися по полях, близько станції Глибока. Ніч була, як диво тиха. Лише ракети, що злітали до неба, в деякій віддалі від нас, зраджували присутність ворога. Ракети спалахували у всіх сторонах, і це доказувало, що ми були оточені. Наше припущення було вірним. Внеловзі розвідка донесла, що ми в кільці і щоб вирватися з нього, треба битися запекло...

Старшини були скликані на нараду і коли повернулися до своїх частин, принесли з собою рішення: „Ми не здаємося. Вирішено пробиватися з кільця". Я не міг бачити обличчя вояків, але інстинктивно я відчував, що це рішення було прийнято ними дуже холодно. Хоч війна вже і мала один рік віку, проте попередні поразкові почуття лишили слід, перетворились у спадщину вояків Червоної Армії. Я знав, що в цій ситуації, більшість з них воліла підлатися, ніж ставати до незнаного бою, та однак, той, хто не хотів ризикувати життям, міг тепер дуже легко зникнути і пробувати щастя на власну відповідальність. А так, як в той час не було жадної контролі над підвладними, багато з червоноармійців, ховаючись у високих пшеницях, чкурнули на всі чотири сторони...

Із залишків кількох дивізій, усих родів зброї, сформовано було чотири масивні колони, що і посувалася до місця прориву рівнобіжними стежками. Ціль—завдати німцям несподіваний удар, в містечку Глибока. Так тихо, як тільки можливо, колони підійшли до містечка й зупинилися в чеканні світанку.

Лише загорілася зоря, як наші численні „Катюші" порушили тишу ранку. Зі своїх рейок, вони кинули сотки стрілен, укривши містечко вибухами й полум'ям. Наші танки увійшли в акцію також. Піхота, з криками „Ура" посунула вперед. Несподіваністю удару ми розрахувували, якщо не розбити німців, то, принаймні, впровадити їх в стан розгубленості. Але, німці були підготовані до всього й затримали нас з самого початку. Від їхнього вогню наші танки перетворились на звалище спаленого заліза, а сотні забитих людей оточували їх. Б'ючись за кожний метр землі, ми таки протиснулися у містечко і десь перед полуднем зайняли половину Глибокої, відкидаючи ворога за невелику річку, котра ділила містечко надвоє. Ми мусіли перебратися через річку двома мостами, яких німці не встигли підірвати. Саме на цих мостах німці і вчинили нам січу. Вони перенесли на них ввесь вогонь. Сотні наших авт і возів, ушкоджених стрільнами, заблокували дорогу до мостів. Танки, пробиваючись до переду, спихали вози й авта прямо в річку, або чавили їх своїми повзами. Інші ряди пошкоджених машин з раненими вояками на них, стояли біля круч. Ранені безсило стогнали, прохаючи помочі. Медсестри моталися туди й сюди, благали, щоб їх взяли на якесь авто, але ніхто на них не звертав уваги. Здавалося, кожний забув про те, що жінку чекало коли вона буде схоплена німцями. Правило, що жінка завжди має першість, нікого не зобов'язувало, бо, як знаємо, подібні речі в СССР, вважалися буржуазними пережитками.

Не відстаючи від одного танку, наш „Форд" щасливо переїхав через міст і, вибравшись з містечка, ми наслідували приклад інших, — вкопали гранатомети й відкрили вогонь по німецьких позиціях, щоб в такий спосіб прикрити тих, котрі ще залишилися по той бік річки. Протягом наступних двох годин авта по одному, по двоє й більше, продовжували вирватись з містечка. А потім все стихло, німці таки замкнули щілину.

Уцілілі авта, танки й вози утворили невеличку колону й взяли напрям на Дон. Десь пополудні над нами з'явилися два совєтські літаки і, мабуть беручи нас за німців, сипонули на наші голови, з добру тонну листівок, в німецькій мові. Сяк так читаючи, я зрозумів з написаного, що „побєда за нами" і „враг будет разбіт". Так, „побєда за нами", але тепер ми поспішно драпаємо за Дон, панічно котимося назустріч сходові...

Степан ПІДКОВА

ЛУНА ПІДВЕЛА

За Лубнями, біля річки Сули розкинувся військовий городок. Там у лісі в 1939 році перебував 223-ій Лубенський Стрілецький Полк. Одного дня вистроїли полк, по всім правилам військової дисципліни й чекаємо на генерала. Я сам тоді в полку старшиною 1-ї роти служив.. Приїхав генерал і пішов просто в штаб. Стоїть полк в напрузі й очікує на генерала. Коли це вийшов із штабу на ґанок зв'язковий і як крикне:

— Старшіна Балалайкін в штаб!

Цей наказ треба було передати на лівий фланг. Я й собі з правого флангу як крикну:

— Старшини з балалайками в штаб!

І пішло з роти в роту:

— Старшини з балалайками в штаб!

Старшини підхопились і щодуху в „Красний уголок" за балалайками!... Я за ними! Аж курява стовпом знялась!

На те лихо „Красний уголок" саме під замком був. Збилися старшини й грюкають у двері. А тут ще хтось жару піддав:

— Наказ є наказ! Ламай двері!..

Вирвали ми двері і давай балалайки розбирить! Але всім не вистарчило. Що робити?.. Не йти ж у штаб з голими руками?

—Тягніть, — кажу, — товариші, хто що може!..

Ну, тут звичайно, пішли в хід мандоліни, гітари, дискрипки... Все розібрали! Дивлюся я на „Красний уголок", а там — жадної музики!.. Коли це глянув у лівий куточок

Капітан П. ОМЕЛЯНЕНКО

Мала або партизанська війна
1941 — 1945 р. р.

Після закінчення громадянської війни в 1920-21 рр. большевики негайно приступили до реорганізації Червоної Армії, враховуючи не тільки досвід першої світової війни, але й досвід громадянської війни.

Як відомо, бойові операції під час громадянської війни були значно відмінні від бойових операцій в першу світову війну, як по своєму характеру, так і по маштабах. Провадилися вони переважно вздовж залізниць з метою захоплення вузлових залізничих пунктів. Кіннота, що в першу світову війну була слабо використана завдяки застарілій організації, в громадянську війну придбала нові форми, одержала більше зброї, особливо кулеметів, які вдало були використані на тачанках, також артилерії і стала ліючим, а не парадним родом зброї. Самий характер бойових дій був надзвичайно маневровий. Специфічні умови громадянської війни змушували війська усіх воюючих сторін часто й густо застосовувати імпровізацію. І що є найцікавішим, виникнула нова форма війни — мала або партизанська війна.

Враховуючи досвід партизанської війни 1918 21 рр. командування черв. армії мало на меті, на випадок нової війни з західними сусідами — Польщею й Румунією організувати в запіллі цих країнах партизанський рух. Для цього був складений орієнтований плян партизанських дій в майбутній війні та намічено використати західніх українців і білорусів у майбутніх партизанських загонах, а на їх командирів призначити колишніх ватажків партизанських загонів минулої громадянської війни.

Одначе, перебіг подій порушив цей плян. СССР стояв на початку нової війни не перед Польщею та Румунією, а перед Німеччиною. Як відомо, СССР по договору з Гітлером, ще перед війною захопив у Польщі та Румунії західні білоруські й українські землі. Таким чином, проблема партизанської війни на теренах західньої України і Білорусії автоматично відпала. На підтримку поляків большевики немали надії і рахували їх за ворогів. Щож торкається самих безпосередніх ворогів СССР — німців, то про партизанські дії в запіллі останніх, не було чого й думати.

Процес війни в 1941 р. набрав несподіваного характеру. Совєтська армія замість наступу на захід, безупинно котилася на схід — до Москви. Бо совєтським вояцам не було що обороняти. Але брутальна поведінка гітлерівців супроти населення на захоплених теренах, одверта ідея загарбництва, яку вони навіть не таїли, знущання над військовополоненими і т. д. швидко відштовхнула від німців все населення.

Большевики, що краще знали гітлерівців, ніж населення СССР, вирішили використати цей настрій місцевого населення і почали творити на теренах окупованих німецьким військом опірні групи, з числа спеціяльно для цього призначених комуністів, які згодом повинні були стати кістяком повстанчого руху.

Повстання в запіллі німецької армії не могло бути доручене звичайним військовикам. Тому організації партизанщини були покладені на початку виключно на місцевих партійців, або на особливих уповноважених, як з військових так і з цивільних осіб. Уповноважені особи мали під своїм командуванням невеличкі загони, що складалися переважно з комсомольців. Після короткої спеціяльної підготовки ці невеличкі загони були перекинуті на літаках в запілля німецької армії.

Під час відступу совєтської армії, при обласних партійних комітетах були створені 2-3-х тижневі курси організаторів партизанських загонів та підривників (мінерів). Часто за браком часу, бо фронт наближався занадто швидко, ці курси тривали всього кілька днів.

В цьому, посуті, й полягала підготовка майбутніх партизан. На них покладалося головним чином завдання диверсії і в першу чергу підриви мостів та залізниць. Але в звязку з поспішним відходом совєтської армії, з панікою

— стоїть „катеринка" на одній нозі... Сиріткою до стіни притулилася. І така, що сама грає, аби крутив...

Схопив я „катеринку", накинув на плечі і навздогін до штабу... Вистроїлися ми перед штабом „при повному музикальному" й очікуємо на генерала. Стою я в перших лавах, а біля мене „катеринка" на одній нозі прислонилась. Коли це один із третьої роти звертається до мене:

— Товаришу старшина, вам ще зеленого попугая не вістачає...

Відповідаю йому:

— Нічого, обійдуся і без попугая, це їм не на ярмарку!...

Коли це виходить із штабу генерал а за ним полкове начальство. Як глянув на нас генерал, так і замер віч-на-диву! Потім таки кліпнув очима: раз на нас музикантів, а вдруге — на полкове начальство. Командир полка аж пополотнів від такої несподіванки.

— В чем дело? — питає він нас.

Ніхто нічого не знає. Коли це виходить із строю сам Балалайкін, взявся „під козирок" і відрапортував:

— Товаріщ полковнік, его нас одін українец подвел — старшіна первой роти, Падкова... Она па рускі абсолютно нічево не панімает і сбіла все роти.

— Старшіна Падкова, трі шага вперед! — наказав полковник.

Нічого не вдієш!... Закинув я свою „катеринку" на плеті, зробив три кроки вперед і став струнко „при повному музикальному"... А до мене „катеринка на одній нозі прислонилась...

— Как его случілось? — питає полковник.

— Та не „случилось", розлучилось! — поправив я. — Луна підвела...

— Какая „луна" среді белаво дня, когда с тебя солнце десятий пот вишібает?! — розгнівався полковник.

Пояснюю:

— Луна підвела... Ну як по вашому з'ясувати?.. Крикнеш у ліс „Осана вишніх", а луна відповідає: „Осана в вишнях..." Луна лунко лісом котаться... Цебто — ехо...

А генерал дивиться на мене ще й одне око примружує, неначе любується. Потім як крикне:

— Разойдісь!... Мне аркестра не нужна!..

Не знаю, чи я їх підвів, чи може дійсно „луна" підвела, але мене після того дійсно підвели... До самого комісара полка підвели!... Три дні гауптвахти дав з повною військовою викладкою — 32 кілограми!... Ще й „катеринку" з однією ногою на ремінці до стіни причепив... Можите собі уявити, яким я тоді „Лазарем" виглядав!?

Стояв я так на гауптвахті та й думку гадав:

„І доки ті кляті комісари у нас в Україні попід ногами плутатимуться?!"

та хаосом, що охопили запілля большевиків, — підготовка партизан провадилася наспіх, горячково. Зброї було мало, особливо кулеметної. Замість бойових кулеметів, майбутні партизани отримали учбові кулемети з пунктів допризивної підготовки. Основною їх зброєю були — старі рушниці і то в недостатній кількості. Також не всі партизанські групи отримали підривні матеріяли (аммонал, тротіл). Тому партизани широко вживали міни, що відшукували на місцях. Відступаюча совєтська армія в багатьох випадках залишала заміновані поля, що їх німецькі війська часто обминали. Також користувалися підривними матеріялами, що їх виколупували з гарматних стріленьи.

Як бачемо, основним ядром партизанських загонів були партійці, як місцеві, так і надіслані з центру. Але крім цих спеціяльно призначених людей, у запіллі німців опинилися значні групи військовиків, що попали в оточення. Ці військовики не хотіли здаватися в полон, бо ними керував, очевидно, інстинкт самоохорони. Полон у німців мав ще з першої світової війни погану славу. Деякі з них були настроєні воювати з німцями. Такі, по мірі можливості, пересовувалися на схід, з метою перейти лінію фронту. До місцевих партизан вони не приставали, бо не мали надії на успіх партизанського руху. Більша частина совєтських вояків, що попали в оточення і не могли з нього вийти „осіла" на місці. Дехто з них ховався в лісі, вичікуючи час. Інші і то переважна частина совєтських вояків, працювали у місцевих селян. Деякі поприставали в "прийми" до молодиць, а були й такі, що пішли на службу до німців одні з переконання, що іншого виходу немає бо щоб позбутися большевиків треба, покищо, служити у німців, а других спонукав на це жах голодної смерти.

Місцеве населення, було приголомшене раптовими подіями. Воно не сподівалося, що большевики так швидко зникнуть. Прихід німецьких військ з одного боку трохи порадував його, а з другого — примусив зайняти обережну позицію, бо ніхто не знав як поведуть себе чужинецькі війська. В усякому разі, ні в кого не було думки про те, щоб чинити німцям опір. Військова поразка на фронті, в нечуваному розмірі, абсолютно підірвала віру в перемогу совєтської армії. Проте деякі верстви населення, рахували, що боротьба ще не програна. До того їх підбадьорювало рішуче ставлення західних аліянтів боротися з німцями до переможного кінця.

Сама ж армія розкладалася морально. Більша частина совєтських вояків думала не про спротив німецькій армії, а про те, як урятувати своє життя та швидше добратися до своїх рідних.

І ось в такий, здавалося — незручний момент, большевики викинули гасло партизанської війни. Багатьом це гасло тоді видавалося недотепним. І справді, фронт розвалювався з катастрофичною швидкістю. Населення з нетерпінням чекало загибелі совєтської влади, а большевики проголосили... „партизанську війну".

Тому то, на початку війни партизанські дії були дуже мляві. Залишені в запіллі у німців комуністи не виявляли жадної активности. Навіть, такі особи, як секретарі обласних партійних організацій, що були залишені для керівництва партизанськими рухами, напротязі багатьох місяців були бездіяльні.

Наприкінці 1941 року фронт починає стабілізуватися. Німці отримали перші, але поважні поразки під Ростовом і під Москвою. Німецька армія була фізично перевтомлена і вже не змогла зламати останнього опору совєтської армії. Ідея німецького бліц-крігу потерпіла фіаско. Стало очевидним, що війна затяглася. На боці большевиків стояли аліянти. А в своєму запіллі німці по звірячому нищили військовополонених, катували місцеве населення, бо були ще впевнені в свою перемогу.

Таким чином, на протязі, короткого часу в запіллі у німців склалися обставини, що самі по собі сприяли розвиткові партизанського руху. Віра в непереможність німецької армії захиталася. В запіллі у німців почали згруповуватися комуністи, позосталі вояки, втікачі з німецького полону, просовєтські елементи з місцевого населення і багато осіб, які переконалися що з німцями треба битися. Але до масових активних дій вони не могли приступити за браком зброї і зв'язків з командуванням совєтської армії. Затримка німецької армії під Москвою, дала змогу деяким партизанським групам усталити зв'язок з командуванням совєтської армії. Через лінію фронту перейшли звязкові від партизанських загонів. Багато з них під час переходу фронтової лінії загинули, але деякі з них проскочили і вказали координати розташувань своїх загонів. Незабаром ці загони отримали повітряним шляхом деяку зброю, раці (польові радіостанції), підривні матеріяли, медикаменти, фахівців (радістів, саперів). В Москві організувався партизанський штаб, що почав керувати діями партизан. Звичайно це робилося повітряним шляхом. Пізніше партизанські загони відвідували офіцери звязку партизанського штабу і відповідальні керівники партії.

Починаючи стримувати німецьку армію на фронті, большевики одноразово опановували й німецьке запілля. Це вже було зимою 1942 р. Так само тоді й почалася плянномірна організація повстанчого руху. Проте тяжкі умови зими 1942 року недавали можливості активно розгортати бойові дії партизан. Глибокий сніг і відсутність постачання обмежували діяльність партизанських загонів. Крім того керівники цих загонів не мали жадного досвіду ведення партизанської війни. Вони не були навіть теоретично підготовлені. Не було також розроблених принципів організації партизанських загонів. Старшини совєтської армії, що були перекинуті в запілля німців, для організації партизанських загонів, часто скаржилися, що їм у військових школах за мирного часу не викладали тактики партизанської війни.

В генеральному штабі совєтської армії питання партизанської війни проробляися звичайно. Найвидатнішим теоретиком малої війни у большевиків був колишній командуючий Українським фронтом (за часів громадянської війни) Фрунзе, що помер в 1925 р. на посту Неркома Оборони СССР (перший Нарком Оборони після усунення Троцького). Фрунзе видав твір під назвою „Мала війна", в якому висвітлював партизанські дії в громадянську війну. Але достатнього розвитку вивчання проблем партизанської війни генштаб совєтської армії не досягнув. Найбільше були висвітлені дії рейдових загонів, найвидатнішим з яких був загін Махна. Принципи організації його загону, основи тактики його дій і були покладені в основу, організації і тактики майбутніх рейдових загонів партизанського типу, завданням яких було прориватися в запілля ворога і піднімати там повстання. По суті такі загони своєю організацією, методами дій та завданням, нагадували летючі загони російської армії у війну 1812 р., що складалися з невеликих частин регулярної армії і які діяли методами наскоків на частини французької армії в її запіллі. Ці загони були занадто оперативні, мали в своєму складі не тільки легку піхоту (єгерей), пристосовану для дій в розсипному строї, в лісах та населених пунктах, але й кінноту (особливо козаків) та артилерію. Але вони не залишалися часто військовиками загонами. В запіллі французької армії до них приєднувалися місцеві партизани. Таким засобом ці загони збільшувалися в кількісному відношенні і мали опірні пункти в партизанських районах і по суті уявляли з себе мішані загони, але під командуванням досвідчених, у військовому відношенні, старшин. Такі загони мали кращу можливість тримати зв'язок з командуванням російської армії, ніж виключно партизанські загони, вести дійсну розвідку, своєчасно передавати в штаб росій-

ської армії матеріяли розвідки, завдяки яким командування армії знало про наміри Наполеона. Дії цих загонів завжди були скоординовані з операціями головних сил армії. Наявність в цих загонах регулярних частин, їх значна вогнева сила та добра маневровість, послужили тому, що вони відогравали поважну ролю в війні 1812 р.

Совєтський генеральний штаб власне і мав на меті організацію подібного типу загонів на випадок війни з Польщею та Румунією. Організація партизанського загону Махна найбільш була придатня для цього.

Що ж торкається форми організації іншого типу партизанських загонів, що були відомі в громадянську війну 1917-21 рр., так наприклад, петлюрівські партизани на Україні, сибірські партизани, тамбовські партизани Антонова і інші, то вони мали свої організаційні форми, відмінні від організаційних форм загону Махна. Також і їх тактичні дії були іншого характеру ніж у Махна. Ми не будемо порівнювати їх, але зазначимо, що вони мали свої особливі якості і були також зручними для вживання.

Одначе, для ведення малої війни необхідні належні політичні умови. Генеральний штаб совєтської армії не міг розраховувати на те, що під час майбутньої війни в Польщі та в Румунії складуться умови, подібні до умов, які були на терені СССР під час громадянської війни. Тому генштаб совєтської армії, пристосовуючись до майбутніх умов, (політичних), зупинився на виборі найбільш, як йому здавалося, зручного типу партизанських загонів, подібних до типу загону Махна і летючих загонів російської армії в війну 1812 року.

Захопившись організацією збройних сил червоної армії, генштаб її в основному мало приділяв уваги проблемам малої війни. Таким чином намір Фрунзе розширити та поглибити науку про „малу війну" не було достатньо підтримано і через це в військово-учбових закладах совєтської армії зовсім не викладалася тактика партизанської війни. І не дивно, що офіцери совєтської армії, які попали в партизанські загони в 1941 і 1942 році скаржилися на це.

В наслідок цього, партизанські загони в перший рік війни не могли бути добре зорганізовані. Партизанський штаб совєтської армії сам добре не знав, на яких формах партизанських загонів зупинитися, й яку застосовувати тактику їх дій.

Поступово партизанські загони виробляли свою власну організацію і тактику. Під кінець літа 1942 року вже чітко намітилися форми організації і методи бойових дій у переважній частині партизанських загонів. Появилися загони — рейдові, що не зупинялися довго на одному місці, а безперервно перебували в русі, переходили з повіту в повіт, з области в область, а також з республіки в республіку (з України в Білорусь і навпаки). Такі загони мали достатню кількість бійців, зброї, засоби пересування (вози сані) і були здібні вести бої з досить поважними силами німців — з куренями, полками, а пізніше і з цілими дивізіями. Такі рейдові загони були більше подібні, по своїй організації та по бойовим діям, на загони Армії УНР, що провадили перший і другий зимові походи. Виявилося, що навіть і в умовах війни механізмів, було можливим вживати форми організації і тактики партизанських загонів, що були під час громадянської війни.

Але були загони іншого типу, цілком невідомі під час громадянської війни. Це загони, що виключно спеціялізувалися на підриві комунікаційних шляхів. Якщо такі загони не відтягували на себе з фронту великих сил німецької армії, як це робили загони рейдові, то вони зате перешкоджали постачанню амуніції, зброї та інш. німецькій армії.

Були загони, що займали великий терен, який складався з двох, трьох і більше повітів, і не допускали туди ворожі війська. В таких районах, всюди, де тільки було можна, партизани позакладали міни різного типу — (протитанкові та протипіхотні), що було значною перепоною німецьким військам при їх намаганнях проникнути в глиб цих районів. Звичайно, такі райони були в лісо-болотистій місцевості. В таких районах болота часом служили майже непереборною препоною. Дії авіяції були занадто мало ефективні. Подібні явища ми маємо в сучасну війну в Індо-Китаї, де джунглі так само сприяють партизанським діям, як лісоболотяні райони Білорусі й північної України. Якщо німецькі та угорські війська вкупі з місцевою поліцією і займали в таких районах деякі опірні пункти, то вони переважно займалися обороною і тільки в особливих випадках провадили наступ. В цих районах було мало залізничних і шосейних доріг, тому особливої перешкоди німецькому транспортові партизани тут не робили. Але ці райони мали велике значення, як райони-бази, в яких могли находити порятунок, відпочинок і також зброю й амуніцію інші загони, наприклад, рейдові або загони сусідніх районів, яким приходилося під сильним натиском німецько-мадярських частин тікати. Тут ці загони мали можливість переформовуватися, отримувати з Москви, на партизанському жаргоні — з „великої землі", необхідне боєпостачання (повітряним шляхом) і вказівки партизанського штабу совєтської армії.

Також існували загони спеціяльно-розвідувального характеру. Такі загони були досить чисельні і добре озброєні. Вони, також як і рейдові загони, могли пробиватися з боями. Завданням їх було розвідка стратегічного характеру. Так, наприклад, вони розвідували запасові рубежі німецької армії, напрямок резервів, які німці підтягали до фронту, кількість літаків на аеродромах і т. ін. Такі загони теж займалися підривною діяльністю, але це не ставилося їм в головний обов'язок. Пересовувалися вони приблизно так, як і рейдові загони, але уникали великих сутичок з частинами ворога. Вони мусіли вживати зброю в особливих випадках, тоді, коли цього вимагала від них служба розвідки. Крім цього, такі загони мали при собі спеціяльні групи агентурних розвідчиків, що проникали в міста, нав'язували зв'язки з місцевою адміністрацією і дехто з них провадив терористичну діяльність, направлену проти німецьких головних адміністраторів.

Взагалі всі загони повинні були займатися розвідкою і фактично вони займалися нею, але лише в тих районах, де вони були. Загони розвідувальні не мали сталого району перебування, а завжди пересовувалися в тому напрямку, який вказувало командування совєтської армії. Проте відомо, що лінію оборони Дніпра, яку займали німці в передостанній рік війни, добре розвідували і рейдові загони. Совєтський генштаб завдяки цій розвідці мав досить добре уявлення про майбутні наміри німців.

Як зазначено вище, класифікація і тактика бойових дій партизанських загонів намітилася в результаті практики і набуття досвіду. Відмітимо, що загони підривні розташовувалися переважно в лісових та лісо-степових районах. Загони, що блькували і контролювали значний терен, діяли взагалі на теренах лісо-болотистих. Рейдові загони повставали переважно в лісо степових районах. Загони цього типу повстали, головним чином, в північній Україні. Загони розвідувальні були сформовані за наказом партизанського штабу совєтської армії і діяти їм приходилось в різних районах, всюди, куди їх спрямовував цей штаб. Якщо місцеві умови не дозволяли такому загонові діяти в зазначеному йому напрямкові, наприклад місцевість, що не дозволяла маскуватися цьому загонові, або наявність великих і густо розташованих частин німецької та угорської армії, то в таких випадках ці загони розташовувалися на сусідніх теренах, але висилали від себе для розвідки невеличкі групи партизан, яким було легко пройти між військами ворога. В чисто степових районах дії партизанських загонів були значно обмежені.

Сучасна військова техніка (авіяція, мототранспорт, танки) дуже сприяли німцям в боротьбі проти партизан в степах. Тому там були лише дрібні загони партизан. Переховувалися вони по невеликих лісах, в очереті поблизу озер та річок, в Кримських горах і т.і. Правда і в Кавказьких горах партизанський рух мав перспективи, але німці там були недовго. В цих районах партизани діяли переважно вночі — вбивали поодиноких німців. Проте, відпільна діяльність в степових районах мала перспективи.

Як бачимо, природні умови впливали на кваліфікації партизанських загонів. Партизанські загони стаціонарного типу найкраще діяли в літку, зимовий же період вони переносили тяжко, особливо в перший рік війни, коли були в стадії організації. І навпаки, рейдові загони, що ніколи не залишалися довго на одномому місці, і дякуючи своїй маневровости, мали змогу завжди відриватися від німецьких військ. Треба додати, що рейдові загони мали значну кількість бійців та досить вогневих засобів. Дрібних загонів ворога вони ніколи не боялися.

Широкий розмах малої війни був в 1943-44 р.р., тоді коли німці почали терпіти поразку на фронтах і відступали. В цих роках партизанські загони значно побільшали кількісно, були краще озброєні, і наносили німцям удари не тільки по комунікації, але й по живих силах і так міцно, що німці змушені були значну частину своїх сил тримати в запіллі своєї армії, що також послужило причиною послаблення фронтових військ німецької армії. Деякі рейдові загони отримали, навіть, легку польову артилерію, і що є найцікавішим, ці рейдові загони повинні були пересовуватися на захід. Почувалася нова ера в партизанському русі — координація дій діючої на фронті армії з партизанськими загонами.

Аж тепер німці зрозуміли значення малої війни і в свою чергу, вирішили ліквідувати партизан. До того часу вони не надавали великого значення партизанським діям, тому і не виділяли достатніх сил на боротьбу проти партизан. Але, починаючи з осени 1942 р. було кинуто багато війська на цю боротьбу і навіть, добрі частини СС, танкові частини і чимало авіації.

Від того часу мала війна набула жорстокого характеру. Партизани вже не могли спокійно відсиджуватися в своїх сховищах. Німці всюди їх вислідкували і оточували, прочісували лісові масиви, ліквідовували гнізда партизан. Немало партизан загинуло в цей час, але значно більша частина їх виходила з оточення і знову, на новому місці формувалася. Втрати їх в людському складі негайно поповнювалися за рахунок місцевого населення, яке по мірі наближення фронту, почало включатися в активну боротьбу проти німців. Німці вже не були в спромозі наявними силами в своєму запіллі, ліквідувати всі гнізда партизан. В багатьох місцях партизани залишалися на своїх стоянках аж до приходу совєтських військ. Чим ближче надходила лінія фронту, тим все більше і більше розгортався партизанський рух. Для ліквідації його німцям треба було знати с фронту багато війська, але цього вони не могли робити, бо тоді розвалися б фронт. І навпаки, катастрофальні події на фронті, примушували командування німецької армії знімати з партизанського театру війни частини і направляти їх на фронт. Це полегшувало становище партизан і в багатьох місцях вони робилися господарями цілих районів. Так повстали в запіллі у німців „совєтські республіки". Врешті, доходило до того, коли фронт зовсім наближався, між партизанами і фронтовими частинами совєтської армії, був нав'язаний контакт. Німецька армія вже настільки порідшала, що немогла забезпечувати свої фланги і партизани вільно пересовувалися в проміжках між частинами німецької армії. З цього короткого переліку подій малої війни в минулу світову війну, ми бачимо, що партизанська війна, не дивлячись на те, що ми живемо в добу війни механізмів, може набути характеру всенародньої війни, і що при вмілій організації її, можна значно послабити ворожу армію, відтягнувши з фронту значні сили її, розхитати запілля ворога, руйнувати його комунікації, чим зменшити постачання фронту, вести стратегічну розвідку, нищити живу силу ворога і деморалізувати його.

Ми вже писали, що партизанська війна давно відома в історії людства. На початку доби нової історії, за термінологією большевиків — в мануфактурний період, в часи, коли був поширений погляд що для доброго переведення війни необхідні лише регулярні, добре вимуштрувані армії, партизанській війні не приділали великого значіння. Все-народня війна уявлялася як непотрібна річ. І справді, війни того часу переважно були війнами династичними. Вони точилися не так між народніми, як між монархічними колами і часто, між монархічними колами одного і того ж народу. Клясичним зразком таких воєн були війни монархічних кіл в Німеччині. По суті Німеччина і зараз ще необ'єднана. І досі німецький нарід має дві держави — Німеччину та Австрію. Сучасний поділ Німеччини на західню та східню республіки рахуємо тимчасовим

Війни між династичними колами провадилися не в інтересах народних мас, і останні не проявляли бажання приймати в них участь. Безумовно, від зміни, або заміни одної королівської династії другою, нарід не втрачає нічого. Саксонські німці від того, що на місці їх короля, став би правити пруський король не потерпіли б, бо мова, порядки, умови життя і т.і. залишилися б старими. Як були вони німцями до панування пруського короля такими залишилася б й при ньому. Цілком зрозуміло, що тодішні правителі держав прагнули мати регулярні військові частини, невеликі, але добре вимуштровані та дісціплінованi. А так як народні маси відносилися індіферентно до боротьби між династіями то, навіть, і не великі загони було тяжко зформувати бо не було бажаючих на тяжку і небезпечну, службу армії того, або іншого короля. Тому в ті часи і була розповсюджена наймана система організації військ. Про партизанську війну нічого було й думати.

Партизанська війна може повстати лише тоді, коли сам нарід прийме активну участь в загальній війні, тоді, коли існуватиме загроза існуванню всього народу, коли буде рішатися питання про його національне існування. Ось чому на прикінці доби нової історії, так, завзято боролися американські та еспанські повстанці проти англійців та військ Наполеона. Вони боролися за свої власні та національні інтереси. Партизанський рух може тоді повстати, коли народні маси підвімуться на боротьбу. А це буває найчастіше тоді, коли чужоземні наїздники посягають на національний суверенітет другого народу.

Цікавим буде питання: — чи справді окупація чужинецькими військами тереву того або того народу і війна проти державного уряду цих народів завжди буде актом агресії, скерованої проти них? Для того щоб відповісти на це питання необхідно зробити екскурс в історію. Наполеон посилаючи свої війська в Еспанію, хотів підкорити її, зробити її своєю вассальною державою, так само як він це зробив майже зо всіма европейськими державами. Така війна, звичайно, буде агресивною, тому еспанський нарід піднявся на боротьбу проти нього.

Як розглядати його похід на Москву в 1812 р.? Чи це був акт агресії? Відомо, що головною метою цього походу було бажання Наполеона відірвати Росію від союзу з його головним ворогом — Англією. Мирним шляхом Наполеон цього зробити не міг і йому прийшлося вести війну з Росією. Він сподівався воєнними перемогами підкорити Росію, зробити з неї таку саму вассальну державу, як це сталося з Німеччиною, Австрією та Італією. Підпорядкувавши собі й Росію, Наполеон тим самим збільшив би свою імперію, посилив би її воєнну міць, а тоді покін-

чив би із Англією. Врешті, сталося б так, що народи Росії повинні були б воювати в інтересах Наполеона, за його імперію. Безумовно, така ідея Наполеона була чужою народам Росії і з цієї точки зору, похід його на Москву був актом агресії. Лише тому армія Наполеона зустріла опір народніх мас Росії, що й послужило причиною його поразки. Одноразово повстає друге питання; чи мав можливість Наполеон вийти переможцем з цієї війни? Так, він мав таки можливість, коли б урахував стан народів Росії. Народи Росії перебували тоді під подвійним гнітом — гнітом поміщиків та національним. Якщо національний гніт не торкався тоді росіян, то гніт поміщиків — душив всі без винятку народи Росії. І коли б Наполеон викинув би гасла боротьби проти поміщиків, за визволення народів Росії в першу чергу від кріпацтва, то він би замісць опору народніх мас Росії, мав би підтримку з їх боку. Цього він не зробив і навпаки, заледве тільки просунувшись зі своєю армією на терени Росії, утворив в Литві „Тимчасовий Уряд Великого Князівства Литовського", що складався виключно з представників дворянства. Щоб у поміщиків Білорусі не було сумніву щодо соціяльної політики Наполеона, його маршали поспішили в Могілеві завірити білоруських дворян, що селяне по старому залишаться в їх розпорядженні. Іншими словами, Наполеон зовсім не розраховував на підтримку народу, і рахувавсь лише з інтересами дворян. Слухи, що розповсюджувалися в Литві та в Білорусі, про те, що Наполеон несе визволення від кріпацтва, виявилися невірними і війна проти Наполеона, ще від кордонів Росії набула характеру всенародньої. В запіллі армії Наполеона розгорнувся масовий партизанський рух. Наполеону прийшлося думати про охорону доріг в запіллі та про охорону захоплених міст, про призначення для цього значних сил. Для охорони свого запілля, для забезпечення звязку та постачання, Наполеон був змушений виділяти великі сили зі складу наступаючої армії і направляти їх для цих завдань і свіжі резерви, що надходили з Европи.

Боротьба з литовськими, білоруськими, українськими та російськими партизанами дорого коштувала Наполеонові. Досить навести такі цифри: просунувшись, на протязі 30 днів від Ковно до Вітебська, Суража і Могілева, армія Наполеона, що діяла в цьому напрямку і яка налічувала на початку війни 400 000 вояків, мала на передовій лінії лише 180 000 бійців. Частина вояків загинула в боях, але значна більшість залишилась для охорони запілля.

Тепер сміливо можна сказати, що коли б Наполеон провадив війну, навіть і в своїх власних інтересах, то все рівно, він мав шанси на успіх війни проти Росії, коли б викинув гасло війни за визволення народів від кріпацтва. Зголом, після закінчення війни, коли б йому не була бажана російська імперія, — він міг би легко її ліквідувати, надавши неросійським народам національну свободу. Росія, без всіх поневолених народів, а особливо без України, назавжди перестала б бути страховищем для всього світу.

В цьому нашому твердженні, ми можемо зустріти опонентів, що можуть нам сказати: — „дозвольте, всьому світові відомо, що найкращий засіб ослабити Росію, — це визволити з під її ярма поневолені народи". Такий аргумент є цілком вірний і для Наполеона був би теж найбільше сприятливим, бо мати в складі своєї імперії, могутню Росію було небезпечно і для самого Наполеона. Проте, коли б він кинув гасло: — „насамперед — визволення поневолених народів", то тоді йому знов прийшлося б зустріти опір росіян. Треба знати, що російська армія, що діяла проти головних сил Наполеона, складалася, переважно, з чистих росіян, і що під Москвою Наполеон мав справу з партизанами, також російського походження.

В ті часи не було радіо, що може добре послужити цілям пропаґанди. Не було авіяції, за допомогою якої можна було перекинути збройні загони на терени поневолених народів, що могли б відограти ролю каталізаторів для повстання поневолених народів.

Проте відомо, що в 1812 р. партизани та ополченці (допоміжні війська з міщан та селян) мали надію, що по закінченні війни царський уряд звільнить їх (селян) від кріпацтва. Ця надія бадьорила їх, тому вони так завзято боролися з армією Наполеона. Царський уряд Олександра І. знав про ці настрої народніх мас, але кріпацтва ліквідувати не збирався. Уряд неохоче давав зброю в руки партизан та ополченців, бо побоювався що після війни ця зброя може бути використана народом проти уряду.

Наполеон вірив в силу своєї армії і сподівався силою досягти перемоги. Одначе він помилився. Так само помилився і Гітлер. Він добре знав про настрої мас в СССР. про бажання визволитися від большевизму. Починаючи війну Гітлер перебільшив силу своєї армії, нехтуючи прагнення поневолених народів СССР.

В сучасний момент, можливо, передвоєнний, соціяльне питання як окреме не має того значіння, як це було за часів громадянської війни, але національне питання що вирішує й соціяльне питання поневолених народів стає найбільше актуальним.

До цього часу, автори статей на цю тему, підходили до розрішення цього питання з засад передвоєнного часу другої світової війни, навіть, де хто з позицій 1918-21 р.р і ще гірше, з позицій західньо-українських партій в 30-х роках.

На нашу думку, така постава, не відповідає дійсному стану речей. Переносити автоматично, в практику наших часів, форми й засоби боротьби з минулого свідчать про нашу відсталість, про нашу незлібність, про небажання зрозуміти сучасну дійсність.

Жити треба не минулим, а майбутнім. А щоб досягти гарних наслідків в майбутньому треба досконало знати сучасне. Звичайно, треба вивчати й минуле, і обов'язково, але не з метою звороту до старого, а з метою вивчення наших помилок в минулому. Тільки в такий спосіб ми зможемо знайти правильний підхід до опреділення наших стратегічних та тактичних ліній. Крім того це дасть можливість і закордонним чинникам, краще орієнтуватися в своїй політичній лінії що до СССР.

(Закінчення в наступному черговому числі нашого журналу.

Роман БЕЗРІДНИЙ

Людина з того світу...

(Закінчення з попереднього числа)

Довгі й тривожні були Кременчуцькі ночі для Андрія. Нічні слідства й допити... А обставини в тих нічних допитах, що й казати сприятливі для допитувачів. По мистецькому „вдекорована" невеличка кімната слідчого стіл, на столі, перед слідчим, з правого боку „Маузер", з лівого, „Кольт". Візові слідчого, в другій половині кімнати, задекорований, на червоному силуеті, — стоїть „Максим", дуло якого вирається прямо в потилицю допитуваного, коли той сідає перед слідчим. Хіба ж не психологи людського мозку!?. Шоправда кожний, слідчий чекіст, перед тим, як стати слідчим Чека, проходить вишкіл у Московській Всесоюзній Академії народовбивств.

Пошости днях арешту, прийшли відвідати Андрія його мати й сестра Катря, але побачення не дозволили й передачі не прийняли. Зустрічі з родичами дозволялись тільки раз на місяць і то після закінчення слідства.

Пройшов місяць часу... Минуло вже й Різдво і Водохреща а до Андрія ніхто більше не приходять... Одної святочної неділі, Андрій чомусь чекав, що прийде його мати й сестра, але вони не приходили. Пізно вечором, лежачи на голих нарах, Андрій мріяв, складаючи поезію:

Чому ж ти не прийшла сьогодні О, Рідная моя матусю? А як же я чекав, Тебе й Катрусю!.. Лежу на голих дерев'яних нарах, де рядом, вчора ще лежав мій брат... Снуються в голові страшні кошмари, і чорна ніч прикута до віконних ґрат... Прийшли отретій... і крикнули: „Вставай!" І встав... і не вагавсь... Пішов... і більше не вертавсь...

Друга половина лютого 1922 року. Коли половину в,язнів-повстанців було пострілено, слідство було закінчено... Решту „недостріляних" перевезли з Кременчуцького Чека на Знам'янку, у в'язницю Знам'янського Чека, на суд Виїзної Сесії Харківського Военно-революційного Трибуналу, для прилюдного дострілювання...

Будинок Знам'янського залізничного Клюбу єдиний знаходиться в глибині чорного лісу й зовсім ізольований від решти будівель станційного селеща. Ось тут, в цьому клюбі, в зимові ночі, Военний Трибунал дострілював решту повстанців. Суд був організований, як і належить, по всіх правилах судейської пропедури. Головуючим Трибуналу був „товаріщ Седей", прокурор... якесь московське прізвище, тяжке для запоминання. Оборонцем був якийсь чекіст (навіть і оборонця ставили московські чекісти!), що звався „товаріщ Грановський", та ще два члени Сесії Трибуналу. Звичайно, участь оборонця в цьому судовому процесі була лише формальна, насправді ж він ніякої оборонної сили не мав, бо у винесенні приговору суд спирався не на якісь там юридичні закони, як це є в демократичних державах, а керувався „революціонной совестью і пролетарскім сознанієм". Ця совість: „Не размишлять, а стрелять, резать, грабіть і насіловать".

Подумати тільки, яка зла іронія долі. Москалі судять українців, до яких вони насильно вдерлися в хату й господарюють!.. Суд був відкритий, що дуже рідко практикується у чекістів, але судили тільки в ночі... О 12-ій годині ночі в залі клюбу було вже повно людей станційного виселку; приїздили з околишніх сіл. Під суворою охороною приводили на залю в'язнів-повстанців. Головуючий Трибуналом „товаріщ Седей" оголошував акт обвинувачення... Потім питав підсудних, чи визнають вони провину... ті, як правило, мовчали, бо що мали відповідати на таке цінічне запитання. Яку мали визнавати провину!?. Злодій вдерся в чужу хату, щоб пограбувати і, як збройно сильніший, переміг господаря, коли той боронився... тепер же, злодій-переможець судить господаря і питає, чи визнає він провину свою!?. Прямо таки, по чортівському виходить парадоксально!

Після запитань до підсудних, з черги виступав прокурор. Набором найбрутальніших слів, які можна знайти тільки в лексикові московських чи одеських „урків", вправлявся він в лайці на адресу українців: „пригвоздіть всех їх к позорному столбу", — кричав прокурор та, „в імя пролетарской революції", — вимагав розстрілу за те, що осмілилися виступити проти москалів, щоб вигнати їх з своєї землі!.. Виходить так: мовчи хахландія, хай кацап їздить на тобі, а ти сопи й терпеливо вези його!.. Цікаво, правда!? А хто ж назвав би таку націю гідною пошани, що мовчить, сопе й тягне?

В світі знаво вже є, що поважають тих, хто бореться проти насильства, хто не хоче бути бидлом в руках насильника.

Потім виступав оборонець і просив у суддів пом'якшення кари для підсудних, коли їх присуджували до розстрілу, — просив замінити одвічною каторгою. Перед зачитанням, уже заздалегідь виготовленого вироку, останнє слово наділялося підсудним, якщо хто з них бажав. Але, майже ніхто не користався цим словом... Після короткої павзи (суд виходить на нараду), оголошувався вирок Трибуналу. Всіх повстанців, що їх приговорювалось до розстрілу, тут же, на залі, роздягали, залишаючи в одній білизні, зв'язували руки і, чорним ходом клюбного будинку, виводили з залі суду в ліс... Там, на віддалі, приблизно, 250 метрів від клюбу, була вже приготована, довга й глибока яма-траншея, від якої, на віддалі, може 10 метрів, стояв кулемет „Максим", чекаючи на свої жертви... З кулемета давалася стрічка по доставлених до ями смертниках і... прощай білий світ!

Судили групами по 15 20 чоловік. Коли одної лютневої ночі пролунав присуд розстрілу, перших 15-ти, в залі суду зчинилося щось страшне: раптом, в одному кінці залі хтось нелюдським голосом закричав... в другому — якась жінка, в непритомному стані, вдарилась об підлогу... в третьому — хтось розпачливо заридав, ще хтось крикнув: „За що ж так суворо".

Всі ці переживання людей вилились, на зовні, одночасно. Як в час бурі колискою стають морські хвилі, так сколихнулася вся заля де займав трибунал... Негайно (мабуть з переляку суддів, появилось збройне чекістське підсилення; був узятий в збройне кільце весь будинок клюбу, всіх слабих нервами й серцем, швидко вилучили з залі... На деякий час, все втихомирилось. Суд перейшов до „розгляду" справи другої групи підсудних. Раптом, татакнула цівка кулемета. Заля знову насторожилась. Суд також замовк П'ятнадцять перших засуджених віддали свої душі на жертвеник України.!.

Суд знову продовжується. Знову слухається обвинувачення прокурора, слово оборонця, останнє слово підсудних, зачитування смертного вироку... Так само хвилюється заля, коли скидається верхній одяг з засуджених, зв'язуються їм руки і нові смертні душі відправляються в останню дорогу.

І так кожної ночі від 12-ої до 5 ої - години, чотири присуди... 65 смертних. Що й казати, продуктивна робота москаля-чекіста!

Трибунал „працює" далі... Остання ніч лютого.. В цю „ніч розглядатиметься„ „Дело групи 17 ть", до якої причислений і Андрій. Так само, як і в першу ніч, повна

заля присутніх. Чути ті ж самі, нудні й набридливі зачитування трафаретних актів обвинувачення, що так само як, і все ведення процесу, зачитуються на чужій російській, мові. Чути, не менш нудні, бридкі й моторошні, виступи прокурора, що виливає „жовчі" на адресу підсудніх, підбираючи для них найгірш образливі слова, як „паразити", „вші на теле народном", „п'явкі что ссут молодое революціонное тело народа" і т.д. і т.п... Чути, завжди, одну і ту ж вимогу прокурора: „приміеніть висшую меру наказанія„. Не менш нудно читається і трафаретний вирок суду. На кам'яно-бронзовому обличчі, типу азіята часів Чінгізхана головуючого Трибуналу, що зачитує цей вирок, позначена вишколеність чекіста: бездушність, сувора й холодна хмарність, ані сліду прояснення, теплоти„. Вирок починається словами: „Іменем Украінской Советской Соціалістіческой Республіки, Виездная Сессія Харьковського Военно-революціонного Трібунала, разсмотрев дело групи подсудімих... (перечисляються прізвища) і на основаніі судебного следствія, і признанія саміх подсудімих, установіла віновность їх у вооруженном виступленіі против советской власті. А посему, руководствуясь революціонной совестю і пролетарскім правосознаніем, Сесія Трибунала пріговоріла приміеніть ко всем вишеуказанним ліцам, висшую меру революціонного наказанія... Перед цим, головуючий робить маленьку павзу... обводе поглядом залю, а потім, протяжно, відчеканює: — раз-стре-ляти! — В присутніх, теж саме хвилювання, як і в перші ночі судового процесу, тіж самі хвилюючі моменти під час „роздягання" засуджених та зв'язування їм рук і відпровадження під кулемет...

Слухаючи, протягом всього судового процесу, московську мову суддів і всього судейського апарату, Андрієві здавалось, що йому сниться, що це він перебуває, десь, в лісних „пущах" Брянської чи Рязанської губерніі, де москалі судять українців за те, що вони (українці) вдерлися на їхню землю, щоб пограбувати. Але три години ночі... Сон Андрія перериває голос головуючого трибуналу „товаріща Седея", що оголошує: „Слушается последнее дело подсудімих — Дело групи 17-ти!". Андрій піднімає похилу голову, дивиться бездумно на залю, потім на своїх друзів, що з ним рядом, сидять, у три ряди Всі вони, такі ж молоді, як і Андрій, ще зовсім мало жили на світі, а йшли в життя, бо хочуть жити, жити на світі, жити на своїй а не чужій, землі, з своїм кермом, а не чужим. Всі вони діти українських селян, діти Великої Матері України. Між ними один лише найстарший їх друг... йому сорок і п'ять літ, він робітник залізничного депо.

Головуючий зачитує акт обвинувачення. Далі, з черги, виступає прокурор... Вживаючи, як завжди досі, найбруталь-ніших слів, на адресу підсудних, він остервеніло розмахує руками і, на закінчення, істерично викрикує: „Я требую, товаріщі судьі, і для етіх, последніх 17-ті подсудімих, висшей мери наказанія — разстрела!". Потім промовляє „оборонець" і просить, як завжди, „смягчіть меру наказанія". На черзі останнє слово підсудніх. Головуючий Трибуналу „товаріщ Седей" запитує: „Кто із подсудімих желает говоріть последнее слово!?.." Мертва мовчанка... Здавалось, що ніхто нічого не скаже. Аж ось піднімається Андрій. Ваша фамілія? питає головуючий — Андрій Запорожець. — Ага, говоріте.—Граждане судді, — почав Андрій. Оскільки це мое слово є останнє на землі прошу мене слухати уважно й не переривати, коли я, може, щось не так складно скажу. Заля суду й судді насторожилися. Могильна тиша... Андрій продовжував. Так от, значить, граждани судді, снився мені сон... снитьсы, що ніби я, ось з цими моїми друзями (Андрій показав рукою на своїх побратимів), перебуваю десь в лісних „пущах" Брянської чи Рязанської губерніі, на такому ж самому процесі революційного Трибуналу, як тут, оце зараз, ми є в цьому чорному лісі. І от нас, українців, судять там, такіж самі москалі, як оце й ви, судять за те, що ми вдерлися на їхню землю, щоб пограбувати. І якби то, навіть, не сон був, а чистісінька правда, то, звісно, слід би нас судити, бо пощо в чужу хату, в чужу землю вдератися й грабувати? Та то ніщо інше, як був мій сон. Але ось це, що ми бачимо на наших очах, що відбувається тут, на нашій рідній землі, хоч би в цьому клюбі, ось уже шість днів підряд на цьому, процесі — це вже не сон це тяжка трагедія, кричуща несправедливість! Не ми, а ви, москалі, вдерлися в нашу українську землю й по свойому хочете господарювати. Не ми, а ви москалі хочете нав'язати нам соціялістичну комунію... І за те, що ми, українці, хочемо вигнати вас із своєї хати, яку ви грабуєте й руйнуєте, ви ще нас і судите, судите й стріляєте! Стріляєте відтоді, як присунули цілою ордою на Україну, стріляєте ось уже шість днів і на цьому процесі, стріляєте та ще й в найгірший спосіб ображаєте, називаючи нас паразитами, вошами, — й п'явками на тілі народньому. А хто ж, насправді, паразити, — воші і п'явки, що ссуть і п'ють українську народню кров, — як не ви, москалі-комуністи? Адже ж не ми, а ви, непрохано прийшли в нашу хату і паразитуєте, забираєте в нас все, що ви захочете! Тож не ми, а ви мусете, по праведному закону, сидіти на цій лавиці підсудних, й не ви, а ми мали б судити вас, судити й стріляти так, як це зараз робите ви, безбожники лукаві! Ви, москалі, ховаєтесь за сфальшоване ім'я „Украінской советской соціалістіческой республікі". яку ми, українці, не визнаємо, бо вона ваше твориво!. Ви хочете перестріляти нас всіх? Не перестріляєте, бо нас забагато! Ви хочете посіяти на нашій землі отруйні комуністичні бацилі безбожника Карла Маркса? Невдасться! Не буде так, бо за нами Бог і Справедливість! Хай краще світ провалиться згорить ніж буде на землі страшна потвора — советсько-московська власть і комунізм!

Хтось з чекістів не витерпів гостроти слів Андрія крикнув: „Довольно, что там"! Заля ожила, зашуміла. Судді вже навіть, не виходять на нараду, а зразу зачитується вирок: „Іменем Украінской советской соціалістіческой республікі і т.д. і т.п., разсмотрев Дело групи „17-ть", (подсудімих перечитуються прізвища), военно-революціонний Трібунал установіл віновность всех у вооруженном виступленіі против советской власті, а посему, руководствуясь революціонной совестью і пролетарскім правосознаніем, пріговоріл ко всем вишеуказанним в деле ліцам приміеніть висшую меру наказанія, — разстрел.

Негайно чекістська охорона знімає верхній одяг з „приговоренних", зв'язуються руки і всіх „17-ть" виводять із залі суду в ліс... до соціялістичної ями. Але трапилось чудо... Ще не встигли довести смертників до місця розстрілу, як в недалекій віддалі, з глибини лісу, заграла чиясь кулеметна цівка. Одночасно з усіх боків, із-за дерева, грянули рушничні постріли. В паніці зашумів ліс, раптом десь зникла охорона, зникли й приговореві на смерть.

Через годину, в крайню хату села В. постукалась людина. Господар відкрив, впустив у хату і швидко розрізав ножем зв'язані назад руки незнайомого. Він був у одній білизні й босий. Його всього трясло, як в лихоманці, ноги, руки й вуха були йому поприморожувані. А на дворі вила хуртовина й мороз втішався своїми узорами, що розмалював на вікнах. Господар негайно скинув з жертки свій костюм і верхню сорочку й подав все це незнайомому. Коли він одягся, господар дав взути ще й валянки та одягнути тепле пальто.

Того дня, цілісінький день, скиглила й завивала хуртовина, намело скрізь кучугури снігу, що ні пройти ні проїхати. Незнайомий цього дня спав, як ніколи, мабуть, в життю. Надвечір, хуртовина притихла. Як стемніло, незнайомий залишив свого „спасителя" й кудись помандрував. А через тиждень, він назавжди залишив свої рідні оселі й подався у широкий світ... Двадцять років мандрував скрізь

і всюди, був у різному товаристві, учився й вивчився і ніхто не знав, що він людина з того світу...

* * *

Переховуючись в бункері бомбосховища і згадавши все те минуле, пережите, Андрійові заболіло серце. А тут ще й ніякої зміни, в становищі міста не надходило. Новий господар не приходив, а старий не відходив. Наставав критичний момент. Шпики почали заглядати в кожну підворотню в кожний будинок, в кожне бомбосховище. Виявлення себе — грозило смертю. Родичі хвилювались. Андрій і Петро рішили покинути місто, розстатись з рідними та йти на збірний пункт, може в дорозі якось, а може й на завжди, бо це ж війна! О, ці думи, до болю стискали серце, гнітили його! Та що зробиш!?. І Андрій, і Петро пішли...

Йдучи Андрій пригадував собі: Маленький мій, прощаючись, заплакав; Мене за шию міцно обнімав: „Вернись, вернись, вернися, тату", Крізь сльози ніжно промовляв. Я сина до грудей притиск (О, час той не забути!) Ми йшли далеко вже а я все чув: — „Тату, вернись!"

В колоні, що в ній йшли Андрій і Петро, було до десяти тисяч люду. Вийшли з берегів Дніпра 14 липня й, пройшовши Броварі, Гребінку за три дні, — прибули до Лубень. За чотири дні „маршу" — три рази їли і то лише там, де могли дістати щось, у селян, проходячи через села. Болшевицьким узурпатором не було діла до турбот про життя людей.

Політруки, і командири що провадили колону, повинні були видавати, всім відрядженим у мандрівний марш, добові гроші, на харчовий „провіянт", але ніхто нічого не одержував.

За п'ять кілометрів від Лубень, на підвищеному просторі, притулився невеличкий лісок, що виглядає мов оазис в степовім просторі. Тут, протягом двох тижнів, всіх людей „розсортирували" по **ротах, батальйонах і полках та артдивізіонах.** Всього було сформовано, насих, чотири полки й два гарматні дивізіони. Це була ціла дивізія, що, в насмішку, хтось назвав був її „горною"... горною тому, мабуть, що пізніше з неї таки, справді, сталася гора трупів...

Всі названі частини складалися, в багатьох випадках, з людей, що ніколи нетримали в руках гвинтівки; були люди криві й сліпі на одно око... воєнмедичного огляду — ніхто не проходив. Гарматні дивізіони були озброєні старими гарматами на кінній тязі; збруя коней (хомути, посторонки) виглядали жалюгідно; мотузяні посторонки, в кількох містах, були зв'язувані грубими вузлами і в дорозі часто рвалися... При дивізії був також невеличкий кінно-розвідчий загін. Кіннотчики цього загону сиділи в імпровізованих мішочних сідлах, начинених соломою, з мотузяними стременами... Все це „оснащення" дивізії, одночасно, викликало сміх, сором, розпач і відчай!..

Андрій попав у 4-й полк дивізії, а Петро — в гарматний дивізіон. З цього часу, — друзі розстаються і тільки, аж через рік, позбувшись чудом громадянства „червоного раю-пекла", доля їм судила зустріч... та не на омріяній волі, а знову серед страшного „чорного мотлоху", — в підземеллі у самого Сатани, блюзніра й побратима Червоного Люципера...

Четвертого серпня 1941 року. Була тепла й тиха українська зоряна ніч. Поступив наказ всім частинам дивізії „вистроїтись" в колони. Вистроїлись і рушили... рушили на вихід з лісу, але, чомусь, довго крутились по лісі, взад і вперед.. потім, таки, вийшли на рівну степову дорогу й пішли... Ніхто незнав куди маршують частини; тяжко було зорієнтуватись, після „крутійства" по лісі що було зроблене, спеціяльно, для спантиличення людей... Вночі йшли, а вдень — відстоювались „на привалі", десь, в лісі чи селі, по шляху. Пізніше стало відомо, що рухається дивізія в напрямі Дніпра, в сторону Канів. Не доходячи Канів, на лівому березі Дніпра, в невеличкому ліску, декого одягли в уніформу й дали рушниці, та каски протовогаз, решта — брели далі, як цивілісти, але з рушницями.

Дев'ятого серпня перейшли Дніпро понтонним мостом і вступили в місто Канів. За п'ятнадцять кілометрів від Канів, на лінії: Канів-Степанці-Миронівка, був фронт. Ворог, оволодівши Білою-Церквою і станцією Миронівкою, рухався в напрямі Дніпра. Тут стало вже зовсім ясно, що московські главарі-бандити взяли собі за мету, всіх старших людей, що вони вигнали з столичного міста і що були зовсім, по військовому, не підготовлені, — кинути під ворожу огнепальну техніку, щоб їх тілами залатати, бодай на деякий час, порваний фронт та затримати швидке просування ворога, а в цей момент переправити через Дніпро розбиті, на першій лінії вогню свої „непобідимі" дивізії...

Вночі, на десяте серпня, дивізія прибула до села Степанці і розташувалась за селом в позиційному порядку. Другого дня „почувся" наказ йти в атаку... Було вже над вечір. Густими рядами рухалися з'єднання, тримаючи наперед багнети. Раптом посипався скажений ураганний вогонь різних родів ворожої зброї.. Густим дощем строчили кулемети... мов розлютовані джмілі, безперестанно гуділи міни, розриваючись в повітрі і на землі. На атакуючі позиції й на село, звідкіля почалась атака і де стояли резерви, налетіла ворожа авіація... Все змішалось з чорноземлею: горіла земля... розпечене залізо, розриваючихся бомб і мін, вривалось в груди; шматки людського мяса летіли в повітря. В огні цього всепожираючого кров'яного бенкету, під крик і стогін поранених, — смерть виконувала свій пекельний модерно цівілізований танок. Ряди частин все частіш рідшали... бігти почали по трупах, спасаючись від куль і мін, кожний падав на землю, ховаючись за трупами й падаючи в зустрічні окопи. Але, щораз, чулась сувора команда: „Не ховатися, йти на ввесь зріст!" Андрійові пробило каску, недалеко від нього одному нещасному міною відірвало голову, яка, перевернувшись в повітрі кілька разів, упала на багнет одного з бігших в божевільній атаці.. другому вивернуло внутрености й кишки вітер колихав на вітах дерева. Андрія підкинуло вгору й кров'ю сусідньої жертви забризкало обличчя... Андрій добіг до окопа, впав у нього й чуть було, в безтямі, не закричав: О, Боже защо ж вмирати, защо!? Хіба за рабство України, за її ката Сталіна!? — Але, ось миттю, донісся голос команди: — Назад, назад, приостановіть атаку! — Так, так, припинить атаку, — вирвалось голосно з грудей Андрія , — вся долина вже вирівняна людськими тілами... досить цієї оскаженілої гри, досить крови, досить трупів...

Сутеніло. Сонце вже давно зайшло.. вже ніколи не буде світити воно тим, що сплять вічним сном, що взяли на полі бою, кинуті, як гарматне мясо, із рук одного ворога людства, в руки другого... Контратакуючий вогонь ворога стих. Вертаючись з поля, бою, Андрій йшов схиливши голову, сп'янілий чадом цього вогнячого всепожираючого побоїща... Перебираючись по трупах, наступаючи, то на голову, то на живіт тим, що спали вічним сном, Андрій чув, зі всіх кінців поля, благання тих, що доживали останні хвилини: „Братіку, поможіть, умираю.. Ой, ой, ой!!! Так дійшов Андрій і до села, звідкіля було почато атаку. Не дивлячись на те, що на землю прийшла вже ніч, у селі було видно' як у день.. Село не спало, а жило в судорогах свого трагічного доживання: горіли хати, клуні, хліви... кричали свині, ревіли корови, мекали телята, тривожно іржали коні... Зійшовши на одну з вулиць села, Андрій побачив, з обох боків вулиці, один коло одного, під уцілівшими хатами, на призьбі, сиділи салдати з рушницями на плечі, але, чомусь, вони не рухались і були чорні, чорні, як вугіль... Проходячи мимо, Андрійові здалось, що серед

Ів УМАНЕЦЬ

„Вільна Україна“

Українське підпілля у Червоній Армії 1949 41 рр.
(Спогад)

Насамперед заявляю перед читачами цього спогаду і перед українською громадськістю, що всі події, місця і всі особи згадані тут є цілком правдиві.

Розповідаю все так, як воно відбувалося в дійсності. Свідомо уникаю найменшої аналізи подій та різних висновків. Замість імен та прізвищ моїх товаришів і деяких інших, згаданих тут осіб (з відомих причин) вживаю їх ініціялів.

Авторські права застерігаю.

Ів. У.

Восени 1940 року, в м. Л. (Латвія), на вул. Садовій ч. Х, в квартирі лейтенанта артилериста М. (українця, що походив з Вінниці), група українців, — рядових та підстаршим Н-ського артилерійського полку, — в повній свідомості небезпеки свого чину — створила українську підпільну організацію під назвою „Вільна Україна“.

* * *

Коли мені було всього 6 чи 7 років (1927-28 рр.) я вже знав від батьків, що я українець. Знав, що мої товариші й товаришки також українці. Коли моя товаришка дитинства — Марійка, була одягнена в українські шати — вишита сорочка, віночок, стрічка і інш. — то я думав, що кращої дівчини ніде в світі не має. Коли Марійка заходила до нас — одягнена, як квіточка, — мама завжди казали: „Ось і наша україночка, до нас іде...“

Часто в неділі та свята заходили до нас на посиденьки (як кажуть на Уманщині) наші сусіди: дядько Маркіян, дядько Петро, дьядько Іван, дід Гаврило і інші. А я малий, все вслухався в їхні цікаві розмови. Особливо цікаво розповідав дід Гаврило, про ріжні чужі краї, чужі народи і їхні звичаї. Бувши в солдатах, він їздив по всіх-усюдах. Пам'ятаю, як сьогодні, дід Гаврило, з ледве вловимим відтінком смутку, завжди закінчував свої оповідання: „Та нема ніде в світі краще, як у нас на Вкраїні. Де чоловік не бував, де чолоовіка доля не носила, а якась невидима сила все тягнула ось сюди, на Вкраїну...“

Не раз, бувало, вибіжу на двір, спущу нашого Рудьку з цепу і біжу з ним на город, на леваду. А там ростуть верби, осокорини; далі густі лози, а ще далі, вже у воді, — росте осока, очерет; широке плесо ставу — мов килимом вкрите — заросло лапацням... Сонце так лагідно, мило гріє; бджоли та метелики снують поміж жовтою кульбабою, перелітаючи з квітки на квітку, жаби в ставу ліниво кумкають... А ми з Рудькою бігаємо між лозами, очеретами, в осоці ховаємося, гоняємо дикі качки, дикі кури...

Я був щасливий, по дитячому безжурний; я тішився, що я — українець, що я живу на Вкраїні, де все найкраще, як у чарівній казці! Я був ще малий і не міг розуміти тієї біди, яку знову почав переживати наш народ. Я був щасливий, бо мав своїх добрих маму й тата. А чого більше треба дитині?! Ось так я й полюбив, до глибини свого дитячого серця, Україну і все, що є українське... Я ще не знав, навіть, як велика та Україна. Тоді в моїй уяві, — це були мої батьки, сусіди, Марійка, наше господарство, наш Рудька, Левада, став, наше село; кругом поля, ну й десь далеко, аж за 12 клм від нас, велике місто Гумань (у нас в селі не кажуть Умань), туди люди часто їздять на базар... А більше я нічого не знав і, нічим не цікавився

* * *

Мій батько любив наспівувати — сам собі — українські пісні. Від якогось часу — було це здається влітку 1929 р. — я чув як він, роблячи щось, наспівував все одну і туж мельодію, але виразніше від інших повторував слова пісні:

Україна — сиротина,
Нема кому порадоньки дати...

Тато казав, що пісню цю він чув, як якийсь старий сліпий бандурист співав на базарі

Пригадую, як я задумувався над цими словами татової пісні. Не міг збагнути, що ці слова означають. Україна — для мене — це був рай, а тут, на тобі!, така сумна пісня. Правда, я вже почав чути біду, але не знав ще, звідки вона, чому вона

Якось я запитав тата: „Тату, чо' це ви так співаєте? Чо' це Україна — сиротина?“ І тато не відриваючись від роботи оповів мені: „Е-е синок, малий ти ще... Україна — це та земля, де ми живемо. Велика це земля. Тягнеться від

них він упізнав свого молодшого брата Микиту; він гідбіг і миттю обняв „незнайомого“ за голову, але той холодним трупом упав йому на груди... Андрій раптом відсахнувся і в безтямі кинувся бігти. Довго він бг... Ось уже минув і село,. біжить полем... але сили його починають зраджувати... ще крок і Андрій падає кудись у невідомість...

Вставало сонечко, цілуючи своїм ранковим промінням жертвенний край... Андрій розплющив очі, помацав своє, лице, руки, ноги... потім піднявся, подивився навкруги... подивився на свою гімнастьорку й штани, що були пошматовані,.. Він лежав у глибокому провалі, а на його черевиках була ще свіжа кров...

Андрій вийшов з провалля і помалу, попростував туди де виднілись Дніпрові береги. Зійшовши на високий беріг, звідкіля, як на долоні, видно лаки широкополі, Дніпро й круч... Андрій довго стояв і слухав, як гуторить „Старий запорожець“, ніби хотів розгадати його таємниці... потім вийшов на Чернечу гору, підійшов до могили Тараса, постояв... помолився... подивився ще навкруги... і поцілував ту дорогу могилу, а далі, спустившись з гори вниз, пішов понад берегом Дніпра, де швидко сховався в далечині...

(Далі буде).

гір, через степи аж до моря. Мільйони людей живуть в Україні, таких, як ось ти, як дядько Маркіян, як Марійка... Ця земля була колись велика, сильна, славна. А прийшли татари, зруйнували дуже нашу землю. Потім ще сильніші, сусідні народи завойовували її не раз, і наш народ назавжди зостався наймитом в цих чужинців. Земля наша дуже багата, сипок, кожен хоче її мати і жити-баготіти з неї. Українські козаки довго билися з ворогами... Так... А волі нашому народові ще й досі не вдалося здобути. Ще не найшовся такий чоловік, який би зумів завоювати волю, вернути колишню славу нашому народові..."

Багато і часто оповідав мені тато про Україну, Я вже, навіть, умів найти Україну на мапі.

Коли тато розказував про терпіння нашого народу колись і тепер, і коли ці терпіння я став бачити і розуміти, тоді родилося у мене, малого хлопця, сильне бажання — про це я ніколи не казав, навіть татові і мамі — якнай скорше вирости, вивчитись, стати великим, розумним. Зібрати велике українське військо, вигнати з України росіян і зробити наш бідний народ щасливим. (Від батька я знав, що все нещастя йшло і йде в Україну з Росії).

В 1929 р., восени я пішов до школи. Легко мені було вчитися. Ще 6-річним хлопчиком я вмів вже добре писати й читати — тато навчив.

.. Настали страшні часи в Україні. Розкуркулювання, колективізація, голод... Всі представникі з центрів, що приїздили з наказами-інструкціями на села, говорили російською мовою, отже, були росіянами. Тепер я побачив на власні очі російську владу (бо говорять же по-російські). Щовечора я чув на свої вуха голосіння дітей і їх матерів, яких виганяли з хат на сніг (плян до двору), а їх батьків забирало ГПУ і вивозило геть...

Осінь 1932 року.. Люди стали пухнути з голоду... Бригади по викачці хліба грабували в населення останню жменьку борошна... Ноги в моєї мами понапухали, мов колоди.. Ми, з меншим братом (тато був хворий) взяли ручні санки і поїхали на СОЗовській двір, де з голоду здихали усуспільнені коні. Це був листопад, чи грудень 1932 р. Якийсь добрий дядько, — спитавши нас, чиї ми, — відрубав і дав нам задню ногу здохлої коняки (бо через голодний натовп нам, дітям нічого було б не дісталося). Мама варила те м'ясо й ми їли... Мої дядьки й тітки вже конали з голоду... На провесні 1933 р. я і мій брат взяли кожний по торбинці і пішли в степ (10 км від села) збирати торішню сою та торішні мерзлі цукрові буряки. Брили ми по коліна в льодово-холодному болоті. В багатьох місцях, взявшись кригою, стояв сніг. Тисячі пухлих людей блукали степом. Багато з них уже й не дійшли до дому, де їх чекали малі голодні діти... А потім, жах весни 1933 року.. Народ гинув, як мухи восени. Їли жаби, їли котів, собак, мишей, щурів, дерли кору з дерев, ламали галуззя, розшивали стріхи хат та знову молотили, в надії найти там те, чого не має. Почалось людоїдство... Хто ще міг, той тікав з України... в Росію...

Весною 1933 р. я виліз на нашу акацію, зривав її цвіт в торбинку. Його ми сушили й мололи на борошно Акація росла при дорозі. Раптом чую, хтось кличе мене. Глянув вниз, бачу коло тину, під акацією стоїть, колись гарненька українка-сусідка-Марійка. Я не впізнав її. Вся вона — від обличчя до ніг — була страшною, спухлою. Тіло її ніби налилося водою. Ледве чутно, дивлячись в гору, вона благала: „Івасику, кинь мені хоч одну гілячку цвіту .. Я так хочу їсти..." (В них не росли акації). Серце моє стиснулося від жалю. Спазми душили горло. І коли я кинув трохи цвіту, вона бідна аж трусилася від жадоби — їла. А я сидів на акації і гірко плакав... Ми разом росли з Марійкою і я любив цю дівчинку, як лише дитина може любити дитину.. В цей час, з їхньої 5-членної родини, ще осталися в живих тільки двоє — вона і її мама. За кілька днів і вони обоє померли.

... До глибини душі я зненавидів на все своє життя — слово „соціялізм", яке в той час було так „модне". До глибини душі я зненавидів усе, що є російське, і всіх, хто говорив російською мовою... Може я і не мав рації. Але чи ж тому винен я?

* * *

Навчаючись в сільській семирічці, я був відмінником навчання. А як такого, мене завжди обирали до різних колеґій, учкомів і т. д.

Пригадую, бувши в редколеґії, я оформив нашу клясну стінгазету на свій смак — обвів газету двома лініями, намалював синьою а другу жовтою фарбою. Признаюсь, що тоді я нічого не знав про наші національні барви. Не доводилось мені про це ніколи й ні від кого почути. Просто мені подобалася така сполука фарб — тому я й зробив це.

Висіла ця газета в нашому клясі два дні. Аж на третій, з райнаросвіти приїздить представник. Побачив він нашу стінгазету і наказав зараз же зняти її. На перерві викликали мене до учительської кімнати і стали допитуватися, хто мені порадив обводити стінгазету рямочкою з тих двох фарб. Я признався, що зробив це сам, за власним смаком, представник з райнаросвіти сказав мені, але не кричав, а якось ніби пояснював, або навчав, щоб я більше цього ніколи не робив, бо це українські націоналістичні фарби, коли вони обидві разом, це сказав він — петлюрівські фарби і це є контрреволюція.

Вперше в своєму житті я несподівано став тим, чим я хотів бути, я тішився; в глибині душі, я вважав себе великим героєм.

А навколо арешти, самогубства... Ми, учні, питаємо вчителів, чому застрілився Хвильовий, бо хочеться знати, хоч те вже й минуло. Питаємо, що з Скрипником... І всі відповіді були однакові: вони українські буржуазні націоналісти, хотіли відірвати Україну від Радянського Союзу, від Росії...

Отак поступово, під впливом совєтської пропаґанди, під впливом усіх тодішніх подій, творилися в моїй голові нові поняття. Я намагався визначити хтож такий я. Адже усім єством я стою на боці борців за Україну. А як що Петлюру, що боровся (батько оповідав) за Україну називають націоналістом. Коли Хвильовий, Скрипник і інші українці націоналісти

— бо всі вони проти російського панування на Україні — то значить і я є український націоналіст... Поступово я почав розуміти, що йде боротьба, між українським націоналізмом і російсько-совєтською владою. І мені хотілось бути дорослими, щоб і собі стати в лави українських націоналістів...

Коли я був у 8-му клясі, один мій сусід (О. Б.) — з яким ми завжди говорили відкрито, як з рідним братом, на всі теми, дав мені, тоді вже заборонений, підручник української літератури Коряка. З розділу „Українська література на еміґрації" чи „за кордоном" (добре не пригадую), я довідався про Донцова, Маланюка, Олеся й інших. З жадобою я вчитувався в кожне слово, вдумувався в кожне речення. І якщо, наприклад, Маланюка засуджувалося за націоналізм, я боготворив його, любив його за те, що він український націоналіст. Мені здавалося, що кращої назви, як український націоналіст — немає. Так, значить, Україна бореться всюди, думав я, — і там і тут українці не сплять.

З усіх статтей, книжок, брошур, які попадались мені, я намагався вивчити щось про Україну таке, чого я ніколи не чув. Якось попалась мені на очі, велика стаття „Бандітізм на Україне в годи гражданской войни і революції." Автор статті (якийсь росиянин) не жалів сил, щоб обплюгавити, очорнити всіх українських отаманів. А я, читаючи ту статтю, обожнював їх. Вони бо були українці, вони ж били російську армію, що сунула в Україну, мов сарана. Серце боліло тільки за тим, чому вони били росіян не разом, а кожний зокрема. Закінчивши 8-й кляс, в час літньої перерви, ми разом з О. Б. плянували писати і розкидати підпільні листівки, Хай, мовляв, росіяни знають, що Україна боролася, бореться і боротиметься доки не стане самостійною.

Пригадую, навіть, був написав коротеньку листівку, де закінченням були такі гасла:

Вічна пам'ять Петлюрі!
Смерть російським поневолювачам України!
Хай живе героїчний український народ!
Хай живе самостійна Україна!

Та, біда, в нас не було машинки до писання, я вирішив листівки писати рукою, і розповсюджувати їх. Але О.Б., який був значно старший від мене, порадив мені не робити цього, бо я міг себе занапастити. Я погодився з ним.

... Осін 1937 року. Смуток за літом огортав людську істоту. Але туга за літом, навіяна вітрами, змінилась на жах. Жах огорнув усіх, опанував людськими почуттями і суспільними відносинами... Навколо котилась хвиля арештів.

НКВД оголило меч „пролетарської диктатури". Заарештовували всіх, починаючи від начальства і кінчаючи селянами-трудівниками. Ввесь склад Райвідділу народньої освіти було заарештовано. Арештували: директора нашої школи, учителя хемії, учителя української мови й літератури.

Жартуючи крізь сльози, селяни говорили: „беруть на перевишкіл".

Вечорами до нашого гуртожитку заходили наші шкільні товариші. Між ними був і син директора МТС — учень 10-ої кляси, комсомолець М-ко. Мешкав він приватньо. Батько його був членом партії. Дуже часто М-ко приносив зі собою свій маленький, грубий зошит, в якому були записані, ним складені вірші. Ми майже всі тоді грішили віршуванням. Ми слухали його, а він читав нам і щоразу питався: „Ну, хлопці? Як вам подобаються мої вірші?" Слухаючи його, я часто питав сам себе, невже і він, так само як і я є українським націоналістом? За ту любов до України, за ті натяки, що потай кликали на бротьбу за волю, за Україну, — ні його батькові, ні йому самому напевно не простили б ті, хто стояв на сторожі неволі.

За кілька місяців ми зблизились і стали найкращими друзями — нас сім осіб з гуртожитку і він з нами. З вісьмох побратимів лише я і ще двоє не були комсомольцями. М-ко вже не ховався, а відкрито оповідав нам про періоди Української Центральної Ради, Гетьманат, Дирикторію, про СВУ і СУМ. Він багато знав про вибухи селянських повстань в Україні (в газетах про це не писалось). Оповідав про Грушевського, Петлюру, Міхновського, Єфремова, Донцова, про розстріл українських письменників і мистців у 1934 році (Влизька, Фальківського й інших). Не знаю звідки він знав про це так докладно. Він оповідав нечуване про Хвильового, М. Скрипника, Л. Скрипника, Шумського, Любченка і багатьох інших. Ми були захоплені його оповіданнями. Нам хотілось стати такими, яким був Хвильовий. Адже він не побоявся плюнути ввічі „задрипанці Москві!". У М ка була буквально паталогічна ненависть до росіян. „Всі вони, — казав він, — є носіями російського імперіялізму." Згодом я довідався, що він читав „Чорне озеро" Ґжицького.

Один з нас, комсомолець П-р плакав, оповідаючи, як їхню родину вигнали з хати на сніг, а батька розстріляло ГПУ, бо довідалось, що він боровся за самостійну Україну в петлюрівської армії. Кожний з нас мав що оповідати. Пригадую як одного разу М-ко говорив: „я не голодував і живу не зле, але бачив і бачу, як навколо гинуть від голоду, розстрілів і депортацій мої брати по крові. Це ж хлопці бандитське нищення нашого народу, а разом з цим, Росія і царська, і радянська, нищить нас духово, — хоче зробити з нас бездушних рабів, яничар-наймитів; хоче нас поступово зросійщити".

Читаючи пізніше „Чорне озеро", я пригадав ті його слова: „Українські поети, письменники й композитори мусять творити те, що їм наказує Москва і ніколи не так, як їм підказує їхнє національне сумління. Що вони роблять з Сосюрою, Рильським, Тичиною, Головком? Все це тому, що ми немаємо своєї держави. Хлопці, ось я закінчую десятирічку і їду в воєнно-повітряне училище. Україні потрібні такі кадри. Час прийде .."

М-енко, про Україну говорив завжди зворушливо і з запалом. Всі ми були такої самої думки як і він. Але про створення якоїсь підпільної організації, чи чогось подібного, не могло бути і мови. Отак собі, посходимось, пограємо, почитаємо своїх віршів, поговоримо про минуле України, про нестерпне теперішнє і про надії на світле майбутнє, мовляв — прий-

де час, будьмо готові. Оце було і все. Пізніше М-ко приніс нам заборонене „Чорне озеро". Ми його таємно читали і признавали слушність Ґжицькому.

Восени 1938 року М-ко, П-р, К-ко, В. С. і ще дехто поїхали до Вузів та воєнних училищ. З того часу про них я не мав жадних чуток. Коли я учився в 10 тій клясі, я інколи висловлював свої думки, по деяких питаннях, частіш всього на лекціях „основ революційного вчення" та історії ВКП(б). Мої думки і завваги викликали довші дискусії, між учителями і моїми однокласниками. Мої однокласники були мені дуже вдячні і багато з них було на мойому боці. В цей час у мене зародилася думка організувати невеличку, але зцементовану підпільну українську національну організацію, що складалася б з моїх найближчих друзів із 9-ої та 10-ої кляси. Часто я розмовляв про це з ними і з найближчим своїм товаришем М. М. (він не був консомольцем). Сиділи ми за одною партою. Йому дуже сподобалася моя ідея. Признавшись, що в душі він уже давно є українським націоналістом, М. М. сказав мені: „Івасю, я буду твоєю правою рукою."

Діставши цілий набір шрифту з районової друкарні, куди він заходив відвідувати свого знайомого складача, М. М. уже почав був майстрювати свою примітивну друкарську машину. Через деякий час до нас прилучився ще один наш однокласник — комсомолець Т. Т-ко; він заступав думку, що наша організація мусила б бути терористичною. Пригадую він казав: „хлопці, я сам особисто, якщо ви не схочете, візьму мавзеряку, і коли треба буде, застрелю любу морду з райпаркому чи з НКВД. Писульками України не здобудемо. Кулі і кров! О!"

Признаюсь, я цього злякався. Чогось подібного я не сподівався. Т-ко хотів зразу активно діяти, а я в цей час мріяв про організацію, яка, розрісшись і зміцнівши, мала б почати працю. Т-ко приєднав ще одного 10-ти клясника, нашого товариша, комсомолця Г-да Цей був не такий гарячий, але він також не був проти терору. Між іншим, в нашій клясі на 39-ть осіб лише четверо не належало до комсомолу. При такій ситуації я і М.М. не дуже наполягали на створенні організації, бо, признатись, ми обидва не хотіли ставати на шлях терору, який, на нашу думку, не привів би до позитивних наслідків. Деколи всі ми сходилися, говорили, дискутували і на цьому все кінчалося. Так ми і не створили ніякої організації.

* * *

Одного разу викликав мене — до учительської — директор школи, член партії С-ко. Говорив він зі мною в своєму кабінеті. Сказав він приблизно таке: „Читати Миколу Пузаньського, Ґеґеля, і інших — можете; можете цікавитись Кибалчичем, Ціолковським; можете читати різних дарвинів і кантів, і кого ви тільки хочете (видно заглядав до моєї бібліотечної картки!) Але, пам'ятайте, висовувати свої власні, „теорійки" і до того фальшиві і шкідливі, і тим самим підбурювати цілу клясу — вам невільно! Комуністична партія, радянська наука вказує нам вірний шлях до розуміння всіх явищ, а видумувати і шукати ще чогось там — немає потреби. Повторюю: немає потреби! Якщо ви неперестанете цього робити, то вами можуть зацікавитись спеціяльні органи. Отже пам'ятайте про це!"

Я дав слово директорові, що більше цього робити не буду. Я зрозумів, що і він боїться, бо відповідає головою за все, що діється в його школі. Крім цього, я зрозумів, що мені не вільно думати, не вільно шукати. Мені вільно лише зазубрити те, що сказали вожді партії — і кінець. Я невільник, раб у всіх відношеннях. Мені стало душно, тісно, немов би мене живим положили до тісної, темної домовини.

Закінчивши 10-ту клясу, ми роз'їхалися по всіх усюдах, як казали-гризти ґраніт науки молодими зубами. За останні роки навчання в десятилітці, я довідався, що багато таких хлопців як я — є націоналістами. Лише страшний терор примушував нас мовчати, носити своє почування глибоко в українських серцях.

У листопаді 1939 року, я приїхав з Києва до дому, бо за новим наказом наркома оборони мусів відбути службу в червоній армії, щоб опісля продовжувати своє навчання у Вузі. Чекаючи дома на виїзд до армії, я заприятелював з фельшером М. Він також мав йти в армію. Познайомився я також і з учителем Н., який, через стан здоров'я, був звільнений від воєнної служби. Вони обидва були комсомольцями. Про Україну та її долю ми говорили таємно. З фельшером М. ми були товаришами і листувалися з ним, аж до часу вибуху війни.

Учитель М. ніби погоджувався зі мною і з фельшером, щодо питань України, але ми дорого за те знайомство заплатили б, може і життям... та про це пізніше. Між іншим, в цей час — листопад 1939 — мій стрієшний брат П., старший лейтенант авіяції, приїхав у відпуску і привіз з собою заборонені „Соняшну машину" та „Людолови". Він давав їх читати мені й двом молодим учителям, і просив не казати про це нікому, ні слова.

З моїм найближчим другом М.М., про якого я вже згадував, (він робив колись машинку для друкування проклямацій) я не розлучався і в час побуту в армії. В лютому м-ці 1940 року, із запасного артполка, що перебував в Архангельську, нас відправили на фінлядський фронт. Я і М. М. були приділені до Н-ського артилерійського полку, що в той час перебував на відпочинку, біля міста Кандалакша.

Після закінчення боїв у Фінляндії наш полк перекинули, як „визволителів" на Латвію. Більша половина цього полку складалася з українців. Дуже скоро я заприятелював з командиром рою, комсомольцем Г. В. (Походив він із Чернігівщини). Любив він писати вірші і все лаяв рецензентів, з Київського кабінету молодого автора — Ґрінберга та Шевця. Я також їх лаяв, бо вони радили читати Вересаєва.

Незабаром до нашої трійки (я, М.М. і Г.В.) приєднали ми ще двох українців, моїх нових товаришів. Обидва вони були комсамольцями: один з богуславщини — рядовий, (пізніше молодшій сержант) Ф-ко, а другий — І-ий з Перятина. Через деякий час ми, всі п'ять, стали найліпшими друзями. Походили ми з селянських родин і мали середню або незакінчену вищу освіту. Крім того, нас дуже зблизили однакові погляди. Одного разу, в неділю, прогулю-

ючись по місті, ми зустріли лейтенанта М., українця з Вінниці. Незвичайно симпатична людина. З українцями, поза службою, завжди говорив українською мовою.

— Чого це ви блукаєте, козарлюги? Хочете, нате ось ключ та йдіть до мене, на квартиру. там є патефон, радіо, — забавляйтесь, а я піду собі десь до дівчат.. Коли будете відходити, то замкніть. Ключ я ще один маю при собі...

Дякуючи йому, ми часто користали з його гостинности. Його ніколи не було дома... Ми, було, прослухаємо „Сашу", „Мурку" чи „Гоп со смиком" Лещенка (бо в СССР ми його не чули) та й говоримо собі про наші справи.

Г. В. часто оповідав про колишні бої Українського Вільного Козацтва з червоними. на Десні; про героїв українських повстань на Чернігівщині; подробиці про героїчних українських отаманів, які ніколи живими не давались росіянам в руки... Все це було овіяно романтикою років української визвольної боротьби...

Я розказував про все, що знав з оповідань старших, про боротьбу українців проти расіян на Уманщині, про славних отаманів Уманщини — а їх було там багато, — про ліс — Зелену Браму, про селянські повстання під час колективізації тощо.

І-ий любив часто оповідати про Харківську групу письменників. Він казав, що там були самі українські патріоти — націоналісти, яких Москва нещадно нищила й нищить.

Про останній день Хвильового І-ий оповідав, що він чув від одного студента таке: Хвильовий скликав своїх друзів — українських письменників з усієї України до себе додому. Поки там усі забавлялися у великій кімнаті, Хвильовий ніби-то мав сказати: „Товариші, сьогодня я вам усім покажу, як може писати справжній патріот України — український радянський письменник", — і зараз пішов у свій кабінет. Через хвилину почувся постріл. Всі кинулись до кабінету, та Хвильовий вже лежав з простреленою скронею — мертвий. На його столі ніби-то лежав аркуш паперу, на котрому рукою Хвильового було написано: „Смерть товстос... задрипанці Москві!"

Пригадую, як отакі й подібні їм оповідання ще більше наснажували нас українським патріотизмом. Вони поривали наші молоді серця до дій, до боротьби, до помсти над російським окупантом. З усіх отих арештів, розстрілів, самогубств, зі всього того терору Москви, ми бачили, що боротьба України проти Москви не вгаває, що боротьба точиться.

Отже, ми мали продовжувати ту боротьбу до остаточної перемоги. Всіх тих, хто хоч будь чим виявляв свою українність, або хто в той чи інший спосіб захищав національну гідність і чинив спротив совєтсько-російській окупації, — Москва охрещувала українськими буржуазними націоналістами та петлюрівцями. Тому ми з гордістю називали себе українськими націоналістами. Ці слова — „український націоналізм" — ми любили до глибини душі, так як і слова: „весна", „дівчина", „кохання"... Пригадую М.М. з захопленням казав: „Хлопці, мені здається, що не має ні одного українця, щоб не був у душі націоналістом"...

* * *

У листопаді 1940 р., на одній з наших зустрічей, я запропонував створити українську націоналістичну підпільну організацію, назвавши її „Вільна Україна" і зустріч в цей день вважати за перше засідання створеної організації. Кілька секунд панувала тиша... Раптом всі, — як один, — встали. Обличчя поважні. Один по одному говорили: Я згідний, „Я такої самої думки", „Я приєднуюсь". Кожен дав згоду. Здалося мені, що лише Ф-ко (з Богуславщини) мовчав... Але проти ніхто нічого не казав. Всі сіли. В кімнаті запанувала якась урочиста таємничість...

За згодою всіх я відкрив перше засідання і робив нотатки, замість протоколу, в своїй записній книжці. На цьому засіданні ми постановили якнайскорше скласти, обговорити й затвердити статут і програму організації, щоб після закінченнь військової служби кожний з нас міг розгортати підпільну роботу на місці його постійного перебування...

Таким чином, ми мали на меті охопити організацією всю територію України. Наша п'ятка мала носити назву ЦК організації.

В майбутньому, раз на рік, ми всі п'ять мали з'їжджатися до котрого небудь з нас, ніби в гості, і тут обговорювати всі питання зв'язані з працею організації. Обов'язки Генерального Секретаря ЦК „Вільної України" мав виконувати кожний з нашої п'ятки по черзі (термін урядування — один рік).

Кінцева мета організації: відновлення Незалежної Самостійної Української Держави.

Зараз же після закриття цього засідання Ф-ко всім нам заявив (я досі чую його слова): „Хлопці як хочете... робіть, що хочете, я боюся... Це діло серйозне і я боюся... Більше мені нічого не кажіть... Я більше вас не знаю... Я більше сюди не прийду..."

Ніхто не сказав ні слова. Ми всі були заскочені. По коротенькій павзі я звернувся до нього: „Добре, Миколо, як хочеш... Ми не силуєм. Але залишися назавжди таким, яким ми тебе знали досі.."

По дорозі до казарми він намагався виправдати свій поступок. Казав, що він думав, що ми будемо собі лише говорити, дискутувати і все. А тепер він бачить, мовляв, що справа є дуже серйозна й ризиковна і він не почуває в собі стільки сил і т. д. і т. д.

Прийшли ми в казарми. Настрій у нас всіх був пригнічений.

Від цього вечора Ф-ко намагався не зустрічатися зі мною. Сержант Г.В. (з Крюківки) казав мені, через кілька днів, що він зустрічав Ф-ка на комсомольських зборах. Лише привітались. Лише „Добрий день" і все. І ніби вони ніколи не були близькими товаришами. Була нагода сидіти їм разом на зборах, але Ф-ко пішов дальше і найшов собі інше місце...

Після цього мабуть з місяць ми не сходились. Вирішили трохи почекати... В цей час я одержав з дому листа. Крім домашніх справ тато писав: „Дорогий наш синок! Я дуже радий за тебе, що ти зі зброєю в руках захищаєш кордони нашої великої соціялістичної батьківщини — СССР. Я гордий, що маю сина — червоноармійця" і т. д.

Це насторожило мене. В чому річ? Тато цього ніколи не писавби так собі. Мій тато?

Листи правнуків поганих

В 1941—42 роках совєтська армія, під тиском гітлерівських дивізій, котилася далеко на схід. За нею, панічно втікали і совєтські вельможі з партійних, державних і професійних установ і осідали десь там в Тулі, Свердловську і за Уралом. Осівши, на чужих теренах, ці кочубеєнки і брюховецьченки й далі використовувалися Кремлем в його інтересах і насамперед використовувалися для пропаґанди серед українців-військовиків совєтської армії, що не хотіли вмірати за чужі інтереси й встромляли богнети в землю.

Ці слухняні кремлівські лакеї хотіли використати в українців їх національні почуття і любов до їх Батьківщини і до своїх предків-запорізьких козаків, що лицарством і своєю кров'ю несоромили землі української і таки дійсно і по справжньому били ворога на його ж власній території. А ці жалюгідні боягузи, втікши в Тулу, щоб не зазнати кари від українського народу, оголосили себе правнуками й онуками войовничих зепорізьців землі української, та, спекулюючи іменами цих наших славних предків, заходилися рятувати московсько-комуністичну імперію від загибелі.

На всіх фронтах в 1941—42 рр. совєтська пропаґанда розкидала листівки, серед яких траплялися і такі: „Лист людожеру Адольфу Гітлеру і Лист генералу без армії Антонеску, від онуків великих запоріжців землі української", що їх було також видруковано в „Історіческом журнале" ч 1—2, за 1942 рік.

Передруковуючи ці „листи" редакція журналу „Штурм" вважає, що хоч вони були написані в перші роки II-ої світової війни, проте не втратили своєї вартости, як зразок запроданства тих, що їм подібних Т. Г. Шевченко змалював в таких рисах:

„Славних прадідів великих,
Правнуки погані. . . ."

Ця характеристика Т. Г. Шевченка є найкращою для писак тих листів. Ми, зі свого боку, як свідки сучасности, пишемо їм таку відповідь, дотримуючись стилю листа славних запоріжзьких козаків до турецького Султана:

Правнуки погані ще десь живуть, а може є й тут, то нехай читають, що про них знають!

Сопливі носи втирайте, відповідь нашу читайте і разом ковтніть, щоб в животі бурчало, а в голові гурпало.

Знайте яначари, що відважні хлопці Славні Запорожці в Тулу і за Урал не втікали, а ворога били й шаблями рубали.

Волю і честь свою боронили, бо Матір — Україну всім серцем любили.

РЕДАКЦІЯ

„Лист людожеру Адольфу Гітлеру від онуків великих запорожців землі української"

Ми, правнуки і онуки славних і войовничих запоріжців землі Української, яка тепер входить у великий СРСР, вирішили тобі, проклятий кате, листа цього написати як писали колись наші прадіди і діди, які завдавали всім ворогам українським великої біди.

Ти, підлий Іуда і гад, напав на нашу Країну Рад і хочеш забрати у нас фабрики і заводи, землю, ліси і води, і привести сюди баронів, капіталістів — таких, як ти бандитів і розбишак-фашистів.

Та цьому ніколи не бувати. Ми зуміємо за себе постояти. Нагадаємо тобі, коли у тебе пам'ять куца, що наш український народ завжди лупив німців як цуциків. Били вас, падлюк мечі Данила Галицького і шаблі козаків Богдана Хмельницького, у 1918 році кайзерівських вояк ми гнали з України, наче собак. Завжди били ми німецьких лицарів-псів, розіб'ємо і тепер гітлерів і геббельсів.

Не бачити тобі нашої пшениці і сала, а будеш їсти те, що свиня на... Не дістанеш ти жадного воза провизії, хоч уже утратив кращі дивізії, не збудуєш ти на нашій землі жадну вилу, ми відведемо для кожного з вас по два метри на могилу. Збудуємо пам'ятники для кожного фашистського бандита з написом: — Ось де собака зарита!

Людожер ти і кровопийця, кат у коричневій сорочці і вбивця, некоронований фюрер і старий Гер, не підкорити тобі ніколи СРСР. І як не доведеться свині на небо дивитися, так тобі у нашому городі не ритися, хоч у тебе морда й свиняча і свинська вдача.

Передай своєму другу дуче, хай не нахваляється на рать ідучи. Запевняємо тебе нині,

---

Якому я завдякую виховання? Якого я знаю як сам себе? Українське серце, адже ж б'ється і в моїх грудях? Ні, ні, тато цього не написав би, так-от собі. Це був лише знак, що хтось є загрожений. І тато вже про це щось знає. Але кому загрожує небезпека? Мені чи татові? Чи обом? Я ходив як сам не свій. Бо через листування я все одно нічого не міг довідатись. Я почав роздумувати, що написати татові. Відповів я так: „...я почуваюся дуже добре. Маю тут добрих друзів... Одержав листа з Києва, з інституту. Пишуть, що чекають мене на наступну осінь... Дорогий мій тату, свій обов'язок, воїна червоної армії, я виконую і до кінця виконуватиму з честю. Я ще не зустрів червоноармійця, який би думав інакше, ніж оце я Вам пишу. Тату, Ви пишете мені, що Ви горді за мене, тому, що я служу в червоній армії. Я теж гордий..." і т. д.

Пізніше, в наступних листах, тато ще кілька разів згадував про щось подібне, а потім перестав.

Про те, що заставило тата написати мені такого листа, я довідався аж через три роки. Оповім про це трохи нижче.

(Закінчення в натупному числі)

що твоя проститутка Мусоліні загубив панталони і останні макарони. У нас вистачить літаків, бомб, набоїв і штиків, танків і гармат, щоб стерти тебе на порох, хижак і кат.

На цьому ми кінчаємо і одно тобі бажаємо, щоб у тебе — пса, застряла в роті ковбаса, щоб ти з своїми мусолінами подавився грецькими маслинами, а втім, чортові гади, не минуть вас усіх наші кулі і снаряди. Про це скажи Герінґу і Геббельсу і Ріббентропу, і попілуй їх за одно в..

Щоб повірив ти, що цього листа писали українські запорожці-козаки, хоробрі й сміливі вояки, додаємо копію картини І. Репіна.

Підписи

„Лист генералу без армії Антонеску від онуків великих запорожців землі української"

Нещодавно ми написали листа твоєму фюреру Гітлеру, з яким ти перебуваєш у союзі і лазиш перед ним на пузі. А щоб не думав ти, що ми тебе забуваємо, то ми і тобі листа складаємо. Тільки ти нас пробач, що ми не знаємо як до тебе звертатися, отож просимо не ображатися.

Подумай сам: керівником уряду тебе не можна вважати, бо. тобі ж німці заборонили країною управляти. І кажуть, що десь за Бухарестом сидиш під домашнім арестом. Генерал ти не генерал, бо генерал, який армії не має, тільки даремно генеральський мундир одягає.

А все тому, що в тебе голова пуста, недарма на твоє місце Гітлер призначив Листа, хоч правда і від цієї операції не підвищилися ваші акції.

Не тобі з дурною головою виступати проти нас війною Вогнем і мечем розправимось з тобою-балдою. Німецька маріонетка ти і генерал-лакей, що продався фюреру за кілька лей, мамалижник ти і лисиця, підлабузник і кровопивця, нещасна моська і боягуз, якого ти чорта у війну вгруз? Напевно, тобі, тупиці, захотілось українського сала й пшиниці. Ми знаємо, що всі ласі, на чужі ковбаси. Тільки на чужий коровай рота не роззявляй. Одержиш ти у нас не пшиниці, а добру фігу і будеш як і раніш їсти одну мамалигу.

Що виграв ти для румунського народу від мальбруківського походу? Не допомогли для тебе, проституйованої маріонетки ні німецькі танкетки, ні автомати й міни, куди не глянь, по полю валяються вбиті румуни, під Одесою, від наших літаків і гармат нападало стілько твоїх хоробрих солдат, що нові твої частини не перелазять через ці тини своїх трупів, бо їх здіймаються цілі купи

А ти нахваляєшся, що забереш наше місто, коли ми з твоєї армії зробили тісто. Не бачити тобі, ніколи нашу Одесу.

Запам'ятай, що наша Одеса, як і вся Україна буде тільки радянською, а не твоєю боярською. Про це ти, фашистський холуй, і Гітлеру відрапортуй Ти до нього у прийми пристав, але нічого собі не дістав. Про тебе, враже, добре українське прислів'я каже: пішов собака у прийми — хвоста позбувся і назад не вернувся. Отак і ти, вояка, тікатимеш мов собака. Тільки май на увазі, а хоч запиши собі на бумазі, що де ти не появишся, жлоб, ми тебе битимемо прямо в лоб, щоб забезпечити тобі надійний гроб.

Ну ще раз пробач, бувший головнокомандувач.

Наша адреса — місто Одеса, яка завжди закрита для тебе, балбеса.

(Підписи).

До цього копія картини Репіна з додатком додається, стверджена печаткою і підписами, як ведеться.

Владівосток найсильніша повітряна база

За оцінкою американців на Далекому Сході стаціонує в цей час щонайбільше **6500** російських, китайських і північно-корейських літаків. Це вдвоє більше літаків, що в цей час знаходяться в розпорядженні американських збройних сил на Далекому Сході. Китайські і північно-корейські повітряні збройні сили нараховують приблизно **2000** літаків, а совєти мають понад **4500**.

В останні роки совєтські повітряні сили не дуже чисельно підсилені, але за те 85% винищувачів замінено на турбінові, а середні бомбовики ТУ-2 замінено на швидкісні бомбовики типу ІЛ-28, що з своїх аеродромів можуть досягти цілі в Японії і Кореї. Сконцентровані аеродроми навколо Владівостоку складають на думку американців, найсильнішу на цей час повітряну базу світу.

Розкішне життя за залізною заслоною

Хроніка з життя місцерих організацій

Леґіону Симона Петлюри

В. Брітанія

Відділи Леґіону Симона Петлюри у В. Брітанії активізують свою діяльність на всіх ділянках. Особливу увагу скеровано на підготову і переведення загальних зборів, що відограють важливу ролю в справі військово-політичного виховання членства й прихильників Леґіону.

5. вересня ц. р. відбулися в м. Бері збори членів Леґіону на яких були присутні прихильники й гості. На цих зборах було розглянуто „Настанови Головної Військової Управи в справі діяльности місцевих відділів ЛСП" На зборах висловлювались цінні думки щодо практичної діялности Леґіону. Обмін думок проходив в дружній товариській атмосфері.

При закінченні зборів, Уповноважений Військової Управи Крайової Організації ЛСП на Болтон прочитав вірш молодого поета-робітника п. Дячка, що був присутній на цих зборах. Наведемо уривок з цьоого вірша:

За нашу юність друже!

Сміються діти... Сяє молодь,
Довкола юність мов весна,
Під сяйвом сонця процвіта.
А наші ж де юнацькі дні ?!
Скажи, мій друже, де вони ?
Я тільки з жалем подивлюся,
Згадавши ті сумнії дні,
Що мов в заметті у зимі,
Пройшли в огні й бурі зброї.
Той шлях травою вже проріс,
Де ми проходили колись...
Розвіялась вона мов дим, мов морох
Украв її у нас ту юність, друже, ворог.
Ти в сірій був, а я в зеленій,
Але була у нас одна ідея
Й душа юнацькая одна,
А доля — славного Єнея..

10. жовтня ц. р. в м. Болтоні відбулися чергові збори відділу Леґіону Симона Петлюри, на яких було виголошено доповідь на тему: „300 тиліття боротьби України". Доповідач п. П. Коломієць подав історичний нарис тих обставин, що змусили Гетьмана Богдана Хмильницькоге піти на угоду з Москвою та навів факти зради Переяславського договору правителями Московії, в підступний спосіб. Також доповідач зупинився на характерних періодах української визвольної боротьби на протязі останніх 300 років.

Доповідач підкреслив, що необхідно пам'ятати про сумне минуле і теперешнє українського народу, але необхідно невтрачати перспективи на крраще майбутнє

Пан П. Коломієць закінчив свою доповідь словами поеми І. Багряного „Мечоносці:

Ми є. Були. І будем МИ!
Й Вітчизна наша з нами!
Нехай ідуть до чорта всі
З розпукою й сльозами.

* * *

Клади ж важкий п'ястук на меч
І не хитайсь в двобої!
Ми будем гордо умирать
І не вмремо з тобою.

* * *

Ми народились не самі
І день блaсловили, —
Діди бо знали, — будем Ми!
І меч нам залишли.

Вже скоро прийде той час, коли ми тим мечем будемо платити за фальшування нашої історії і за всі кривди, заподіяні нашому народові.

Німеччина

Відділ Леґіону Симона Петлюри в Н. Ульмі

З самого початку існування нашої військової організації, її відділ в Ному Ульмі відзначається активною працею нетільки в галузі військово-політичного виховання членства ЛСП, але й в справі заохочування ширшого громадянства до військово-політичної і грмадської праці. Відділ ЛСП в Новому Ульмі організував ряд лекцій і рефератів на військові теми і на зально-політичні теми. Один з таких рефаратів на тему: Російсько-українські взаємовідносини й боротьба поневолених народів за свою суверенність, був прочитаний відомим російським демократом П. Г. Алєксінським, на зборах відділу ЛПС, в яких прийняли участь представники інших національностей.

Відділ ЛСП в Новому Ульмі є промотором в організації українських національних свят; всі такі свята він організовує за певним пляном із належною підготовкою. Характерним явищем в українській оселі Нового Ульму є те, що тут політичні середовища на стільки пересварились між собою, що навить відмовились від переведення національних свят Дійшло до такого курьозного стану, коли діти з дитячого садочка організували для своїх батьків Козацьке Свято Святої Покрови, бо батьки не тільки не спроможні були його організувати, але й бойкотували місцевий відділ ЛСП в цій справі. Проте, свято Святої Покрови і Вечір вшанування пам'яти героїв Базару місцевий відділ ЛСП перевів як це належить українським військово-політичним еміґрантам.

Місцевий відділ ЛСП готує тепер ряд викладів на військово-політичні теми. Серед них будуть такі: „Гіпотеза про майбутню війну", „Морально-етичні засади Леґіону Симона Петлюри" і інші.

„ШТУРМ"

військово-політичний журнал
Леґіону імени Симона Петлюри

Адреса редакції і адміністрації:
„STURM" Neu Ulm D. Ludwigstr. 10
Deutschland

До членів і прихильників Леґіону Симона Петлюри

Дорогі побратими!

З 1. СІЧНЯ 1955 РОКУ МИ ВСТУПАЄМО в 4 ИЙ РІК ВИДАННЯ ВАШОГО ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО ЖУРНАЛА „ШТУРМ".

З ЧАСУ ЙОГО ВИДАННЯ, РЕДАКЦІЯ МАЛА, КРІМ ФІНАНСОВИХ ТРУДНОЩІВ, ЩЕ ТРУДНОЩІ ТЕХНІЧНОГО ПОРЯДКУ (ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ДРУКАРНІ В-ва „УВ") І ЧЕРЕЗ ТЕ ЧАСАМИ ПОРУШУВАЛОСЬ РЕҐУЛЯРНЕ ЙОГО ВИДАННЯ. ТЕПЕР СПРАВА ДРУКУ ЖУРНАЛУ ПОЛАГОДЖУЄТЬСЯ В ТОЙ СПОСІБ, ЩО РЕДАКЦІЯ МАЄ МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТОВУВАТИ НАДУРОЧНІ ГОДИНИ В ДРУКАРНІ, А ЦЕ, В СВОЮ ЧЕРГУ, ЗБІЛЬШИТЬ ВИТРАТИ НА ЙОГО ДРУК.

ТАКИМ ЧИНОМ ІСНУЮЧІ ФІНАНСОВІ ТРУДНОЩІ БУДУТЬ ЩЕ ПОБІЛЬШЕНІ, СПРАВИТИСЬ З ЯКИМИ БУДЕ ДУЖЕ ТЯЖКО, ЯК ЩО ВИ, ДОРОГІ ПОБРАТИМИ, НЕ ПРИЙДЕТЕ ЗІ СВОЄЮ ЛАСКАВОЮ ДОПОМОГОЮ. А ЩО ВИ ПРИЙДЕТЕ З ТАКОЮ ДОПОМОГОЮ, ТО МИ ВПЕВНЕНІ. ВПЕВНЕНІ ТОМУ, ЩО УКРАЇНСЬКИЙ ВОЯК ГОТОВИЙ НА БІЛЬШУ ЖЕРТВЕННІСТЬ НІЖ МАТЕРІЯЛЬНУ. ВПЕВНЕНІ ЩЕ Й ТОМУ, ЩО ЗНАЄМО ЯКІЙ ВИ ІДЕЇ ПОСВЯТИЛИ СВОЄ ЖИТТЯ, СВОЮ ПРАЦЮ І СВОЄ ПЕРЕБУВАННЯ НА ЕМІҐРАЦІЇ.

СКЛАДЕНИЙ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД „ШТУРМ" ОДИН ДОЛЯР, ЧИ ШИЛІНҐ, АБО ОДНА МАРКА, ЦЕ НЕ ВЕЛИКА ВИТРАТА ДЛЯ ПОБРАТИМА. А ДЛЯ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛА „ШТУРМ", ЦЕ ВЕЛИКА МАТЕРІЯЛЬНА ПІДПОРА.

НАДХОДИТЬ ВЕЛИКЕ СВЯТО — РІЗДВО ХРИСТОВЕ, КОЛИ ВИ, ЗА НАШИМ СТАРИМ УКРАЇНСЬКИМ ЗВИЧАЄМ, СЯДИТЕ, У СВЯТ ВЕЧІР, ЗА РОДИННИЙ СТІЛ ЗІ СВЯТОЮ ВЕЧЕРОЮ Й БУДЕТЕ В КОЛЯДКАХ СЛАВИТИ НАРОДЖЕННЯ ХРИСТА. НА ПЕРШИЙ І ДРУГИЙ ДЕНЬ РІЗДВА ХТИСТОВОГО, ПІСЛЯ СЛУЖБИ БОЖОЇ, ВИ БУДЕТЕ КОЛЯДУВАТИ Й ВЕСЕЛИТИСЯ. І, КОЛЯДУЮЧИ ТА ВЕСЕЛЯЧИСЬ, НЕ ЗАБУДЬТЕ, ДОРОГІ ПОБРАТИМИ, ЗАКОЛЯДУВАТИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛА „ШТУРМ".

З ПОБРАТИМСЬКИМ ПРИВІТОМ
РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „ШТУРМ"

ПОДЯКА

ПАНОВІ О. ПАЛАТАШ СЕРДЕЧНО ДЯКУЄМО ЗА СКЛАДЕНУ ПОЖЕРТВУ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "ШТУРМ" В СУМІ 20 ДОЛЯРІВ

РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛА „ШТУРМ"

ЗМІСТ:

1. II-ий з'їзд Краєвої Організації Леґіону Симона Петлюри в Бельгії . . . . . ст. 1.
2. Резолюції II-го з'їзду КО ЛСП в Бельгії . . . . ст. 2.
3. До совєтського вояка — Наше дружнє послання ст. 4
4. Проблеми модерної піхотної дивізії (За D S.Z) ст. 5.
5. **В. БЕНДЕР** — „Победа за нами", — але відступаємо . . . . . ст. 7.
6. **Степан ПІДКОВА** — Луна підвела . . . . . ст. 8.
7. **Капітан П. ОМЕЛЯНЕНКО** — Мала або партизанська війна 1941—1945 рр. . . . . , . . . ст 9.
7. **Роман БЕЗРІДНИЙ** — Людина з того світу. . ст. 14.
8. **Ів. УМАНЕЦЬ** — „Вільна Україна". Українське підпілля у Червоній армії 1939-1941 рр. . . . ст 17.
10 Листи правнуків поганих . . . . . ст. 22.
11. Хроніка з життя місцевих організацій Леґіону Симона Петлюри . . . . . ст. 24.
12. До членів і прихильників Леґіону Симона Петлюри . . . . . ст. 25

На обкладинці — Найновіший тип американського парашута.

Набувайте „ШТУРМ" у Місцевих Відділах Леґіону Симона Петлюри та в уповноважених і кольпортерів „Українських Вістей"

Ціна одного примірника журналу „ШТУРМ"

Австралія.	0:02:05	австр. фунт.
Австрія.	5	австр. шіл.
Арґентіна.	2,5	арґен. пез.
Бельгія.	12	бельг. фрн.
Бразілія.	8	браз. круз.
Великобрітанія.	0:02:00	англ. фунт.
Голляндія.	1	гол. ґульд.
Канада.	30	кан. центів
Німеччина.	1	нім. марка
США.	30	амер. цент.
Франція.	80	франків

APR 18 1970